

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי החברה
בית הספר ע"ש פדרמן למדיניות
ציבורית וממשל
תכנית מצטיינים-מחזור ז'

"אני ואתה נשנה את העולם"

**תמיכה בכלי מדיניות
לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי**

עבודת גמר לתואר מוסמך
בהנחיית ד"ר קלוד בר רבי וד"ר ענת גופן-שריג

מוגשת על ידי
כנרת מנגן-אלמליח
040121444
18.4.2012
ירושלים

מחקר זה לא היה לובש פנים ודמות, אלמלא אנשים רבים וטובים: בראש ובראשונה, ברצוני להודות לד"ר קלוד בר רבי, על הידע העצום וההארות שהובילו אותי בנבכי המחקר; לד"ר ענת גופן-שריג, על הסיוע בגיבוש המסגרת התיאורטית ומאור הפנים; לד"ר מומי דהן, על ליווי המחקר והידע המקצועי הרחב בתחום אי השווייון ולבית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן באוניברסיטה העברית, שהסכים להעניק לי אכסנייה למחקר. כמו כן, ברצוני להודות לגורמים הבאים: לד"ר גל אלון, על הסיוע בהגדרת המסגרת התיאורטית ובניית השאלון; לשומרון מויאל, על הסיוע המתודולוגי הרב ועל הסיוע בניתוחים הסטטיסטיים; לחנה קופפר ולמירי בן-שמחון, מהאגף לתכנון מחקר והכשרה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, על הסיוע המחקרי; לחבריי היקרים, על האוזן הקשבת, ההערות המתודולוגיות והקריאה הביקורתית ולקרן אייסף על המלגה הנדיבה והבית החם. ואחרונים אחרונים אך ראשונים בחיי, ברצוני להודות **להוריי היקרים ולבעלי אופיר, על התמיכה ללא סייג ועל האמונה הבלתי מתפשרת ביכולתיי.**

מחקר זה עוסק בגורמים המשקפים את מידת התמיכה בכלי המדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, תוך התמקדות בשלושה אשכולות של משתנים: האחד, עמדות חברתיות-כלכליות (היתכנות קיפוח מבני ועקרונות צדק חלוקתי). השני, עמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי (תחושת קיפוח יחסי ותפיסת מוביליות חברתית) ומאפייני רקע של הנבדק (כגון מגדר, הכנסה ורמת דתיות).

המחקר מציע שימוש בטיפולוגיה של האלוט ורמש (1995), המבחינים בין שלושה סוגים של מכשירי מדיניות בהתאם למידת המעורבות הממשלתית: כלים מבוססי הון ממשלתי; כלים מבוססי סמכות/התנהגות וכלים מבוססי גורמים חוץ ממשלתיים. הספרות האמפירית שנסקרה, מצביעה על כך שתמיכה בעמדות וכלי מדיניות עשויה להיות קשורה לגורמים הבאים: האידאולוגיה השלטת בחברה בה חי הפרט; הסביבה החברתית בה גדל והתחנך הפרט; עמדות בנוגע למוביליות חברתית ותחושת קיפוח יחסי ומאפיינים סוציו-דמוגרפיים דוגמת מגדר, מוצא ורמת השכלה.

ממצאי המחקר מתבססים על "קבוצת ניסוי" של 80 בוגרי ותלמידי בית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן, ועל "קבוצת בקרה" של 52 תלמידי וחוגי המוסמך באוניברסיטה העברית.

ממצאי מודלי הרגרסיות מצביעים על התובנות הבאות: בעוד שנמצא מתאם דו כיווני בין תמיכה בעמדות חברתיות-כלכליות ועמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי, ובין התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ומבוססי התנהגות/סמכות הרי שבחלק מהמאפיינים הסוציו-דמוגרפיים, נמצא מתאם משמעותי בינם ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ומבוססי התנהגות/סמכות והיא תפורט להלן:

1. בעוד שקיים מתאם חיובי ומובהק בין המשתנים: "שיוך למדיניות ציבורית" ו"מגדר" ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי, הרי שקיים מתאם שלילי וחזק בין משתנה האינטראקציה, "מגדר (זכר) * שיוך למדיניות ציבורית", ובין מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוסס ההון הממשלתי, "תמיכה בהגדלת הקיצבאות לעניים".

2. בעוד שקיים מתאם שלילי ומובהק בין המשתנה, "שיוך למדיניות ציבורית" ובין מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוסס הסמכות, "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות". הרי שקיים מתאם חיובי ומובהק בין משתנה

האינטראקציה, "מגדר (זכר) *שיוך למדיניות ציבורית", ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הסמכות, "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות" ו"מתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה".

3. קיים מתאם חיובי בין "הכנסת הפרט" ובין מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוססי ההון הממשלתי הבאים: "הגדלת הקיצבאות לעניים" ו"מס הכנסה שלילי" ובכלי המדיניות מבוסס הסמכות, "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות".

תוכן עניינים

3.....	תקציר
6.....	מבוא
8.....	סקירה תיאורטית
8.....	כלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי : מסגרות תיאורטיות מרכזיות
10.....	כלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי
10.....	גורמים הקשורים למידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי
18.....	עמדות וכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי בקרב מעצבי מדיניות
20.....	מבנה דעת ושאלת המחקר
22.....	מתודולוגיה
22.....	אוכלוסיית המחקר :
23.....	שיטת הדגימה ואיסוף הנתונים :
24.....	כלי המחקר
25.....	משתני המחקר
32.....	ניתוח הנתונים
33.....	ממצאים
33.....	סטטיסטיקה תיאורית
42.....	מודלי רגרסיות
47.....	דיון
58.....	מגבלות המחקר והצעות למחקר עתידי
59.....	סיכום ומסקנות
61.....	רשימה ביבליוגרפית
72.....	נספחים
72.....	נספח 1 : שאלון המחקר

תרשימים ולוחות

25.....	תרשים 1-משתני המחקר
34.....	לוח 1- פרופיל סוציו-דמוגרפי בקרב אוכלוסיית המדגם
36.....	לוח 2- פרופיל סוציו-דמוגרפי של הורי אוכלוסיית המדגם
39.....	לוח 3- סטטיסטיקה תיאורית-עמדות בנוגע לשוויון חברתי-כלכלי
39.....	לוח 4- סטטיסטיקה תיאורית –עמדות בנוגע לתחושת קיפוח יחסי-אישי ומצב כלכלי-אישי
40.....	לוח 5- סטטיסטיקה תיאורית- כלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים
42.....	לוח 6- לוח מקדמי רגרסיה (וטעויות תקן) המשקפים את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי
43.....	לוח 8- לוח מקדמי רגרסיה (וטעויות תקן) המשקפים את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות
45.....	

פתגם שגור טוען כי האדם "תבנית נוף מולדתו", האומנם? האם נסיבות חייו ופרטיו הביוגרפיים של אדם משפיעים על עמדותיו? במחקר זה אני מתעתדת לעסוק בגורמים שקשורים למידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי בקרב תלמידי ובוגרי בית הספר ע"ש פדרמן למדיניות ציבורית וממשל. זאת ועוד, המחקר בוחן האם קיים הבדל במידת התמיכה בעמדות וכלי מדיניות הנוגעים לאי שיוויון חברתי-כלכלי בין תלמידי ובוגרי בית הספר ע"ש פדרמן למדיניות ציבורית וממשל ובין תלמידי ובוגרי חוגי מאסטר אחרים באוניברסיטה העברית. למחקר זה מספר תרומות עיקריות:

ראשית, כיום קיימים מחקרים שנעשו בארץ ובחו"ל הבוחנים עמדות כלפי סוגיות חברתיות-כלכליות בקרב כלל האוכלוסייה ביחס למאפייניה הסוציו-דמוגרפיים, מצב כלכלי-אישי ותחושת קיפוח יחסי (אפשטיין, קפלן ונבו, 2002; גליגלן, 2002; לוי לוינסון וכ"ץ, 2002; פרידמן –אלקון, 2002; טאוב Alesina 2007 & La Ferrara, 2005; Bowles & Gintis, 2000; Cnaan et al, 1992; d'Anjou et al, 1995; Davis & Robinson, 1999; ; Fong, 2001; Kreidle, 2000; Kluegel & Sachweh et al 2007; Moreno- Ternero, 2007; Kluegel & Smith, 1986; Lane, 1962; Matthew, 1996; Osberg & Smeeding, 2006; Ritzman et al, 2007) (2007; Rosemary et al. 1992; Sin, 1995; Veghte et al, 1992; ומחקרים הבוחנים עמדות דומות בקרב מקבלי ההחלטות (להט, מנחם וקטן, 2007; כץ ואחרים, 2009; Beck et al, 1999; Barton, 1974-1975). אולם, מהספרות שנסקרה, עולה כי לא קיימים מחקרים שבחנו עמדות חברתיות-כלכליות וכלי מדיניות שנועדו לצמצם אי שיוויון חברתי-כלכלי, בקרב תלמידי ובוגרי בתי הספר למדיניות ציבורית וממשל. לפיכך, יש בידי מחקר זה לשפוך אור על הקשר בין מאפיינים סוציו דמוגרפיים, עמדות חברתיות-כלכליות ועמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי ובין מידת תמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי בקרב מעצבי מדיניות עתידיים אלו.

שנית, מחקרים סוציולוגיים רבים מעידים על התרחבות אי השיוויון החברתי - כלכלי בחברה הישראלית (ראה לדוגמה OECD, 2011). מתוך ש כך,

ישנה חשיבות לבחינת עמדות בנוגע להיתכנות קיפוח מבני, עקרונות צדק חלוקתי וכן לבחינת מידת התמיכה בכלי מדיניות שונים לצמצום פערים אלו בקרב החברה הישראלית.

שלישית, מתוך הספרות שנסקרה עולה כי לרוב ישנה התייחסות תיאורטית ומחקרית נפרדת לעמדות בנוגע להיתכנות קיפוח מבני ראו לדוגמא (Feagin, 1975; Kreidl, 2000; Matthew, 1996; Lepianka et al., 2010; Oorchot & Halman, 2000; Smith & stone, 1989) ולעמדות בנוגע לאופן חלוקת המשאבים בחברה (אפשטיין, קפלן ונבו, 2002; ; d'Anjou et al, 1995; Alves & Rossi, 1978; Ritzman et al, 1992. לפיכך, סבורתני שיש בידי מחקר זה לבחון את היקף הקשר המשותף בינם ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי.

רביעית, מדינת ישראל משקיעה לא מעט משאבים בצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, דוגמת תשלומי העברה וקצבאות שונות, פיתוח תעסוקתי של אוכלוסיות רווחה ותקצוב דיפרנציאלי של אזורי פריפריה גיאוגרפית/חברתית. השקעת המשאבים הציבוריים לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, מעלה לא פעם דיון ערכי בחברה הישראלית לגבי אחריות המדינה לכך והאופן הראוי לחלוקת משאבים אלו. סוגייה זאת מעניינת במיוחד בקרב תלמידים ובוגרים אשר בחרו ללמוד זאת, היות וסביר כי בחירתם ללמוד מדיניות ציבורית נובעת מהרצון להשפיע על פני החברה בעשורים הבאים והם אלו שיעמדו במוקד צמתי קבלת ההחלטות בחברה הישראלית בעתיד.

בהתאם לכך, מחקר זה נועד לבחון את הקשר שבין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, תמיכה בעמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי ועמדות בנוגע לפערים חברתיים-כלכליים ובין מידת התמיכה בעדפות מדיניות שנועדו לצמצם אי שוויון חברתי – כלכלי בקרב תלמידי ובוגרי בית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן באוניברסיטה העברית.

סקירה תיאורטית

כלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי: מסגרות תיאורטיות מרכזיות

הספרות מצביעה על ארבע מסגרות תיאורטיות מרכזיות שעוסקות בגורמים המשפיעים על מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי כדלקמן: תיאוריית ההבנייה החברתית; תיאוריית האינטרס האישי; התיאוריה המגדרית ותיאוריית האידאולוגיה השלטת. ההבדל העיקרי במסגרות תיאורטיות אלו נעוץ במקור ההשפעה על מידת התמיכה בכלי המדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, במילים אחרות, איזה מהמאפיינים מרמז באופן המשמעותי ביותר, על מידת התמיכה של הפרט בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי. בהתאם לכך, יפורטו להלן מסגרות תיאורטיות אלו. תיאוריית ההבנייה החברתית (Social Construction Reality) גורסת, כי תפיסות הפרט בנוגע לאי שוויון חברתי-כלכלי מתעצבות באמצעות אינטראקציות בין-אישיות עם הסובבים אותו במסגרת החברתית בה הוא נמצא, כגון מקום העבודה/ מקום הלימודים והחוגים החברתיים. האינטראקציות החברתיות חושפות את הפרט למערכת הערכים ותפיסות העולם החברתיות של המסגרת בה הוא נמצא, והפרט מטמיע אותה כחלק ממערכת הערכים ותפיסות העולם שלו עצמו (גיא, 2009; Giddens, 1977; Kelman, 1974).

כך לדוגמה, פרטים שבמסגרת לימודיהם האקדמאים, נחשפים לתיאוריות ליברטניות הדוגלות בהקטנת מעורבות הממשלה, יטו לתמוך פחות בכלי מדיניות המבטאים את מעורבות הממשלה בצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, ואילו פרטים שנחשפים במסגרת לימודיהם האקדמאים לתיאוריות סוציאל – דמוקרטיות, יטו לתמוך יותר בכלי מדיניות פרוגרסיבים, המבקשים לצמצם אי-שוויון זה.

תיאוריית האינטרס האישי (Self Interest) גורסת, כי תפיסות הפרט בנוגע לאי שוויון חברתי-כלכלי, מושפעות מרצונו לשמר/לשפר את מעמדו החברתי-כלכלי שלו בחברה. לפיכך, מעמדו החברתי-כלכלי של הפרט הוא זה המשפיע על תפיסותיו בנוגע לאי שוויון חברתי-כלכלי. (d'Anjou et al, 1995; Rosemary et al, 1992). מתוך שכן, ככל שהפרט נמצא במקום נמוך יותר מבחינת ההיררכיה החברתית, כך הוא יטה יותר לתמוך בכלי מדיניות אשר משפרים את מעמדו החברתי, דוגמת הגדלת הקיצבאות לעניים ולהפך (d'Anjou et al, 1995; Rosemary et al, 1992).

(Rosemary et al, 1992). בנוסף, פרטים שהשקיעו מאמצים בשיפור מעמדם החברתי וחוו מוביליות חברתית כלפי מעלה, יטו לנקוט בעמדה לפיה לכל הפרטים בחברה הזדמנות שווה להצליח ולהפך (Boudon, 1986; Merton, 1975). כמו כן, פרט המשתייך לקבוצה חברתית מובחנת (כגון קבוצת העולים), יטה לתמוך יותר בתפיסות המקדמות את מעמדה החברתי-כלכלי של הקבוצה אליה הוא משתייך ולהפך (Asch, 1952; Bobo, 1983; Merton, 1957; Tajfel, 1982). בהקשר זה, ראוי לחדד את ההבדל שבין תיאוריית ההבנייה החברתית ותיאוריית האינטרס האישי. בעוד שלשיטת תיאוריית ההבנייה החברתית, הפרט מושפע ממערכת הערכים ותפיסות העולם החברתיים בה הוא נמצא ללא תלות במצבו החברתי-כלכלי האישי, הרי שלשיטת תיאוריית האינטרס האישי, תפיסות הפרט מושפעות ממצבו החברתי-כלכלי האישי בלבד.

התיאוריה המגדרית (Gender Theory), גורסת שישנם הבדלים מגדריים בשיפוט המוסרי בין המינים. כלומר, החשיבה המוסרית של הנשים, מושתתת על עקרונות של מעורבות והתחשבות המעוגנות בהיגיון הפסיכולוגי של מערכות יחסים אנושיות, ואילו החשיבה המוסרית של הגברים, מושתתת על עקרונות של זכויות וחובות ומעוגנת בהיגיון הפסיכולוגי של חוקים, שיוויון והדדיות (גליגלן, 2002). בהתאם לכך, כפי שעולה ממחקרה של גיא (2009) בנושא, מצופה כי נשים יטו יותר מגברים לתמוך בכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי המבוססים על חלוקה מחדש של המשאבים דוגמת הגדלת הקיצבאות לעניים, ויטו פחות לתמוך בכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי המבוססים על שינוי התנהגותי של העניים דוגמת עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות.

לעומת התיאוריית שצוינו לעיל, תיאוריית האידאולוגיה השלטת (Dominant ideology), גורסת כי תפיסות הפרט מושפעות במידה רבה מתפיסות העולם של האליטות המחזיקות בעמדות הכוח בתרבות, בחינוך ובפוליטיקה (Gramsci, 1971; McConahay & Hough, 1976). לפיכך, כאשר האליטות יחזיקו בעמדות התומכות באי שיוויון חברתי-כלכלי, הרי שהפרטים יטמיעו את האידאולוגיה השלטת ויתפסו את אי השוויון החברתי-כלכלי כלגיטימי ויטו לתמוך פחות בכלי מדיניות שנועדו לצמצמו. בהקשר זה יש לציין, כי אחת מהחולשות המרכזיות של תיאוריה זאת, היא העדר היכולת שלה להסביר את שונות התמיכה

בעמדות שונות בקרב הציבור. שכן, בחברה מסוימת ברגע נתון, לא כל הפרטים יתמכו בעמדה מסוימת באופן זהה לתמיכת האליטות.

כלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי

כפי שצויין לעיל, מחקר זה בוחן את הקשר שבין עמדות חברתיות-כלכליות, עמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי ומאפיינים חברתיים-דמוגרפיים, ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי. זאת ועוד, מחקר זה בוחן את מידת התמיכה בכלי מדיניות שונים לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי, המובחנים ביניהם במידת המעורבות הממשלתית הנדרשת ליישומן. בהתבסס על הטיפולוגיה של האלוט ורמש (1995), המחקר הנוכחי מבחין בין שלושה סוגים של כלי מדיניות בהתאם למידת המעורבות הממשלתית הגלומה בהם:

1. **כלים מבוססי הון ממשלתי** - כלי מדיניות בהם המדינה מעורבת באופן ישיר בשיפור מצבו של הפרט באמצעות חלוקה מחדש של המשאבים, דוגמת קיצבאות, מס הכנסה שלילי וסיבסוד מוצרי מזון בסיסיים.

2. **כלים מבוססי סמכות** - כלי מדיניות באמצעותם המדינה מפעילה מנגנונים המתמרצים או מונעים התנהגויות ופעולות של פרטים דוגמת עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות, רגולציה, התאמה תרבותית של מקום העבודה, והיטל זיהום על מפעלים מזהמים.

3. **כלים מבוססי גורמים חוץ ממשלתיים** - כלי מדיניות בהם המדינה מתמרצת פעילות של גורמים חוץ ממשלתיים המצמצמים אי שיוויון. לרוב, התמרצים יהיו כספיים דוגמת הטבות מס ומבחני תמיכות. הגורמים החוץ ממשלתיים יכולים להיות התארגנויות קהילתיות, ארגוני מגזר שלישי ואף חברות עסקיות. בהקשר זה יש לציין, כי בפועל נעשה שימוש משולב בכלי המדיניות שצויינו לעיל. עם זאת, ניתן להשתמש באבחנה התיאורטית בכדי לחשוף את עמדות הפרטים בנוגע למידת התמיכה בכלי המדיניות השונים (להט ואחרים, 2007).

גורמים הקשורים למידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי

הספרות המחקרית מצביעה על שלושה אשכולות של משתנים שנמצאו כבעלי מתאם משותף עם מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי כדלקמן: אשכול אחד מתייחס לעמדות בנוגע לגורמים לאי שיוויון חברתי-

כלכלי וצדק חלוקתי ; האשכול השני, מתייחס לעמדות בנוגע **למצב הכלכלי האישי של הפרט** (תחושת מוביליות חברתית ותחושת קיפוח יחסי) והאשכול השלישי מתייחס **למאפיינים סוציו-דמוגרפיים של הפרט** (מגדר, שיוך לחוג לימודים, דתיות, מוצא אתני ושיוך פוליטי).

בהתאמה למסגרות התיאורטיות שהוצגו לעיל (אידיאולוגיה שלטת; הבנייה חברתית; אינטרס אישי ומגדר), הרי שמצופה כי המשתנים שהוצגו לעיל, ימצאו כבעלי מתאם משותף עם מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי- כלכלי באופנים הבאים : בהתאם לתיאוריית ההבנייה החברתית מצופה כי ימצא קשר עם חוג הלימודים בו לומד/למד הפרט ועם מידת הדתיות; בהתאם לתיאוריית האינטרס האישי, מצופה כי ימצא מתאם עם המשתנים הבאים : תחושת מוביליות חברתית, תחושת קיפוח יחסי, הכנסת הנבדק, מוצא אתני וגילו ובהתאם לתיאוריה המגדרית, מצופה כי ימצא מתאם עם מגדר הנבדק. בהקשר זה יש לציין, כי ניתן להסביר את המתאם המשותף הצפוי של אשכול העמדות החברתיות- כלכליות עם מידת התמיכה בכלי המדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, באמצעות רוב המסגרות התיאורטיות שהוצגו לעיל: תיאוריית האידיאולוגיה השלטת אפשטיין קפלן ונבו, 2002; ; Kreidl, 2000; Kluegel & Smith, 1986) (Lepianka et al., 2010; Oorchot & Halman, 2000 ; תיאוריית ההבנייה החברתית , Osberg, 1996; Matthew, 2000; Kreidle, 1986 ; Kluegel & Smith, 1995 and Ve'cern'ik, 1964 Legget, בתוך Veghte et & Smeeding, 2006; (Kreidl, 2000; al.,2007; והתיאוריה המגדרית ; Kluegel & Smith, 1986) (Kreidle, 2000; Matthew,1996) בהמשך לכך, יוצגו להלן המאפיינים התיאורטיים של כל אחד מאשכולות המשתנים וכן ממצאים אמפריים בנוגע למידת הקשר שלהם עם מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי.

השפעת העמדות כלפי הגורמים לאי שוויון חברתי-כלכלי

הספרות המקצועית מבחינה בין שני סוגי תפיסות עיקריות לגבי ההסבר לאי השוויון חברתי-כלכלי: **סיבות מבניות**, כלומר הפרט אינו האחראי למצבו החברתי-כלכלי, אלא מנגנונים חברתיים מבניים (Feagin,1975 ;Kreidl, 2000; Matthew, 1996; Lepianka et al, 2010; Smith & stone ,1989; Veghte et al

(2007). אלו הרואים בסיבות מבניות כגורמים לאי שיוויון חברתי- כלכלי, יטו לראות את הפרטים בחברה כלא שווים מבחינת סיכוייהם להגיע לרווחה חברתית- כלכלית. בעוד שלקבוצות החזקות בחברה, דוגמת הקבוצה האתנית השלטת, סיכוי גבוה יותר לזכות ברווחה חברתית-כלכלית, הרי שלקבוצות המוחלשות בחברה, דוגמת מיעוטים אתניים, יש פחות סיכויים לזכות ברווחה חברתית- כלכלית, וזאת בשל חסמים מבניים דוגמת אפליה בשוק התעסוקה (Feagin, 1975 ;Kreidl, 2000; Lepianka et al.,2010; Smith & stone, 1989).

לעומת זאת, התפיסה השניה מייחסת **סיבות התנהגותיות** לאי שוויון חברתי-כלכלי. אלו הרואים בסיבות התנהגותיות כגורמים לאי השוויון, יטו לראות את הפרטים בחברה כשווים מבחינת סיכוייהם להגיע לרווחה חברתית-כלכלית (Feagin, 1975 ;Kreidl, 2000; Matthew, 1996; Lepianka et al, 2010; Smith & stone,1989; Veghte et al, 2007). במילים אחרות, מעמדו החברתי-כלכלי של הפרט תלוי במאמצים שהוא משקיע בכך, דוגמת הצטיינות בעבודה, ואינו מושפע מחסמים חברתיים- מבניים. (Feagin, 1975 ; Kreidl, 2000; Lerner & Miller, 1978;Lepianka et al., 2010; Smith & stone,1989).

בהקשר זה יש לציין, כי תמיכה בסיבות מבניות, כגורמות לאי שיוויון חברתי-כלכלי נמצאה כמרמזת על תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי לצמצומו. (Bowles & Gintis, 2000). זאת ועוד, פרטים נוטים לתמוך בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי, דוגמת קיצבאות לטיפול בעוני, כאשר לתפיסתם, מתקיימים שני התנאים הבאים: האחד, העני נמצא במצבו הכלכלי כתוצאה מסיבות מבניות (כלומר הוא אינו אשם בעוני), והשני, העני מגלה נכונות ומאמץ לצאת ממצב העוני ולא נסמך על נדיבות המדינה בלבד (Bowles & Gintis, 2000) פרט לשתי תפישות אלו, הספרות מצביעה גם על תפישה פטליסטית, לפיה גורמים פטליסטיים הם המשפיעים על מעמדו החברתי-כלכלי של האדם בחברה. הנחה זאת נשענת על התפיסה לפיה, מעמדו של האדם מושפע מגורל ומזל ואין באפשרותו או באפשרות החברה להשפיע על כך (Feagin, 1975 ;Kreidl, 2000; Lepianka et al.,2010; Smith & stone,1989). מחקר זה אינו עוסק בגורמים אלו כמסבירים אי שיוויון חברתי-כלכלי.

השפעת עמדות בנוגע לצדק חלוקתי

עמדות חברתיות-כלכליות בנוגע למקורות אי שיוויון חברתי-כלכלי נמצאו קשורות בקשר הדוק למושג צדק חלוקתי (Lepianka et al, 2010), שכן, עמדות בנוגע לאי שיוויון חברתי-כלכלי מבטאות את מידת התמיכה בהסברים השונים למקורות אי השיוויון בחברה בה אנו חיים, ואילו עמדות בנוגע לצדק חלוקתי, מבטאות את מידת התמיכה באופנים השונים של חלוקת המשאבים בחברה (Alves & Rossi, 1978; Miller, 1999). זאת ועוד, עמדות אלו, כלפי הדרך הנכונה לפיה יש לחלק את המשאבים בחברה, משפיעות על מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי (Sachweh et al, 2007).

בהמשך לכך, תוצג להלן בקצרה תיאוריית הצדק החלוקתי. תיאורייה זאת, עוסקת בעיקר בתגמולים חומריים (Alwin, 1992) ונשענת על שלושה עקרונות מרכזיים: הוגנות, שיוויון וצורך (Miller, 1999). **עקרון ההוגנות**, המתבסס על התפיסה לפיה חלוקת המשאבים בחברה מתבססת על היחס שבין התגמול להשקעה (d'Anjou et al, 1995; Della Fava, 1986; Miller, 1999); **עקרון השיוויון**, המתבסס על חלוקת משאבים שיוויונית בין הפרטים באוכלוסייה (Jasso, 1980); **ועקרון הצורך**, המתבסס על הקצאת המשאבים בהתאם לצרכי הפרטים ולא על פי עקרונות של הוגנות או שיוויון (מרמור, 2002; d'Anjou et al, 1995).

בהקשר זה יש לציין, כי הממצאים האמפיריים בנושא מאוששים במידה רבה את הקשרים התיאורטיים שצוינו לעיל ואלו יפורטו להלן: האחד, נמצא מתאם חלקי בין עקרונות צדק חלוקתי ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי. בעוד שלא נמצא מתאם בין תמיכה בעקרון התגמול (כלומר, תגמול הפרט בהתאם לכישוריו ולמידת תרומתו לחברה) לבין תמיכה באחריות המדינה לצמצום העוני, הרי שנמצא מתאם בין תמיכה בעקרון הצורך (כלומר, תגמול הפרט בהתאם לצרכי הפרטים ובהתאם לרמת החיים המקובלת בחברה), ובין תמיכה באחריות המדינה לצמצום העוני (Sachweh et al, 2007).

שנית, נמצא מתאם בין הגורמים לאי שוויון חברתי-כלכלי ובין עקרונות צדק חלוקתי. פרטים שנטו לתמוך בסיבות התנהגותיות ככאלו שמשפיעות על

מעמדו של אדם בחברה נטו לתמוך בעקרון התגמול, ואילו פרטים שנטו לתמוך בסיבות מבניות נטו יותר לתמוך בעקרונות השוויון והצורך (Lepianka et al., 2010). מחקר זה משמעותי לדיונו מכיוון שכאן מצופה, כי פרטים שתומכים בסיבות מבניות כגורמות לאי שוויון חברתי-כלכלי ובעקרון השוויון/צורך, יטו יותר לתמוך בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי, דוגמת קצבאות לעניים. ולעומתם, פרטים שתומכים בסיבות התנהגותיות כגורמות לאי שוויון חברתי-כלכלי ובעקרון התגמול, יטו יותר לתמוך בכלי מדיניות שאינם מבוססי הון ממשלתי דוגמת עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקצבאות.

השפעת העמדות בנוגע למצב כלכלי - אישי

כפי שצויין לעיל, עמדות בנוגע למצב כלכלי -אישי מרמזות על מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון כלכלי-חברתי. הספרות האמפירית מצביעה על שתי סוגי עמדות עיקריות בנוגע למצב כלכלי -אישי המרמזות על מידת התמיכה בכלי Alesina & La Ferrara, 2005; Benabou & Ok, 2001a; Bowles & Gintis, 2000; Piketty, 1996; Sinn, 1995; ותחושת Alesina & La Ferrara, 2005 בתוך (Baxter, 1973; Merton, 1957; Ronciman's, 1966; Wegener, 1991). בהתאם לתיאוריית האינטרס האישי-שצוינה לעיל, פרטים יטו לתמוך יותר בכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים אשר משרתים את האינטרס (Alesina & La Ferrara, 2005; Benabou & Ok, 2001a; Bowles & Gintis, 2000; Moreno-Ternero, 2007; Alesina & La Ferrara, 2005; Piketty, 1996; Sinn, 1995). כאמור, אחת מהתפיסות המשקפות עבור הפרט את מצבו הכלכלי האישי, היא תחושת המוביליות החברתית. מחקר זה, עושה שימוש בטיפולוגיה של אליסינה ופררה (Alesina & La Ferrara, 2005), לצורך אמידת תפיסת המוביליות החברתית. לשיטתם, ישנם שלושה אינדקטורים שעשויים לנבא את כיוון השפעת תפיסת המוביליות החברתית על מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי: האחד, עבר הפרט בנוגע למוביליות חברתית; השני, השקפת

הפרט בנוגע למוביליות חברתית עתידית; והשלישי, מאזן הרווח וההפסד של הפרט מחלוקה מחדש של המשאבים בהווה ובעתיד. כאשר הפרט מניח שמעמדו החברתי ישתפר באופן משמעותי, אזי הוא נוטה לתמוך פחות בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי שיוצרים חלוקה מחדש של המשאבים (כגון, הגדלת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות והגדלת הקיצבאות לעניים). לפיכך, פרטים שצופים שהכנסתם העתידית, תגדל באופן משמעותי, נוטים לתמוך פחות בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי, משום שהם מעדיפים עכשיו שלא להנות מחלוקה מחדש של המשאבים ולהבטיח שהמיסוי על הכנסתו הגבוהה בעתיד, תהיה קטנה ככל האפשר. בהקשר זה יש לציין, כי מחקרים שנערכו בנושא מאוששים זאת מבחינה אמפירית Alesina & La Ferrara , 2005; Benabou & OK, 2001a; Piketty, 1996 in Alesina & La Ferrara, 2005).

סוג העמדות השני בנוגע למצב כלכלי אישי שעוסק בו מחקר זה הוא **תחושת קיפוח יחסי**. תחושת קיפוח יחסי, מוגדרת כמצב בו פרט חש כי בהשוואה לפרטים/קבוצות אחרות בסביבתו קיים חסר יחסי. החסר יכול להיות חומרי דוגמת שכר נמוך יחסית בהשוואה לנושאי משרה המקבילים לפרט, וסימבולי דוגמת נגישות להשכלה גבוהה. כמו כן, תחושת הקיפוח היחסי תהיה גדולה יותר ככל שהפער בין מה שהפרט חש שמגיע לו (הרצוי) ומה שהפרט מקבל (המצוי) גדול יותר (Baxter, 1973; Merton, 1957; Ronciman's, 1966; Wegener, 1991). בבחינת הקשר התיאורטי בין תחושת קיפוח יחסי ובין תמיכה במדיניות של חלוקה מחדש של המשאבים, מצופה כי הפרט יתמוך במדיניות חלוקת משאבים אשר תשרת את הרצון לשפר/למצב את מעמדו החברתי- הכלכלי. פרט אשר חש כי אינו מקבל את המגיע לו, יתמוך במדיניות חלוקה מחדש של המשאבים, אשר תפצה על חסר זה. (Moreno- Ternero, 2007). בהקשר זה יש לציין, כי בניגוד לתימוכין האמפיריים שנמצאו בנוגע לתפיסת המוביליות החברתית, נמצא קשר דו כיווני בין תחושת קיפוח יחסי ובין התמיכה במדיניות של חלוקה מחדש של המשאבים (Moreno- Ternero, 2007; Kluegel & Smith, 1986).

השפעת מאפיינים חברתיים-דמוגרפיים

הספרות האמפירית שנסקרה, מצביעה על מספר משתנים סוציו-דמוגרפיים (מגדר, מעמד חברתי, מוצא אתני, מידת השכלה, דתיות ושיוך לחוג הלימודים

האקדמאי), שנמצאו כבעלי מתאם משותף, עם מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי. בהמשך לכך, יוצגו להלן תימוכין אמפיריים אלו ולאחר מכן יוצג בקצרה הרציונל התיאורטי של הקשר בין המסגרות התיאורטיות שצוינו לעיל (תיאוריית ההבנייה החברתית תיאוריית האינטרס האישי, התיאוריית המגדרית ותיאוריית האידאולוגיה השלטת) ובין המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים השונים.

כפי שצויין לעיל, ייתכן ועמדות הפרט יהיו מושפעות במידה רבה מתהליכי הבנייה חברתית שהפרט עובר. הספרות האמפירית שנסקרה, מצביעה על משתני חוג הלימודים האקדמאי בו למד הפרט ומידת הדתיות, ככאלו שעשויים לרמוז על הקשר שבין תהליכי הבנייה חברתית ומידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי (גיא, 2009; כהן ואחרים, 2008; Alesina & La Ferrara, 2005; Davis & Robinson, 1999; Giddens, 1977; Kelman, 1974).

בבחינת התימוכין האמפיריים לעוצמת הקשר שבין חוג הלימודים האקדמאי בו למד הפרט ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, עולים ממצאים מעורבים ואלו יפורטו להלן: לצד מחקרים המצביעים על קשר בין חוג הלימודים האקדמאי בו לומד הפרט ובין מידת התמיכה בחלוקה מחדש של המשאבים (גיא, 2009; Weiss et al, 2004), הרי שישנם מחקרים, המצביעים על קשר חלקי בין תכני חוג הלימוד האקדמאי בו לומד הפרט ובין מידת התמיכה שלו בחלוקה מחדש של המשאבים (וייס ואחרים, 2009; וייס ואחרים, 2004). ממצאים אלו, מרמזים על תפקידה המשמעותי של מערכת ההשכלה גבוהה בעיצוב עמדות כלפי מדיניות של חלוקה מחדש של המשאבים ומאוששים את תיאוריית ההבנייה החברתית (אפשטיין ואחרים, 2002; גיא, 2009; Kelman, 1974 Giddens, 1977).

בבחינת התימוכין האמפיריים לעוצמת הקשר שבין חוג הלימודים האקדמאי בו למד הפרט, ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, עולים ממצאים מעורבים ואלו יפורטו להלן: האחד, קיימים מחקרים סותרים בנוגע לכיוון הקשר שבין מידת הדתיות ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי. (כהן ואחרים, 2008; Alesina & La Ferrara, 2005). השני, קיים קשר שלילי בין נטייה דתית מודרניסטית (ציונות דתית בקרב

היהודים ופרוטסטנטיות בקרב הנוצרים) ובין תמיכה במעורבות הממשלה לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי (Alesina & La Ferrara, 2005; Davis & Robinson 1999). תימוכין אמפיריים אלו, מאוששים חלקית את תיאוריית ההבנייה החברתית שכן הפרט נחשף למערכת הערכים של אורח החיים בו חי (פרידמן-אלקון, 2002; כהן ואחרים, 2008; Alesina & La Ferrara, 2005; Davis & Robinson 1999). כמו כן, הספרות האמפירית שנסקרה מצביעה על משתני המעמד החברתי, המוצא האתני ורמת ההשכלה, ככאלו שעשויים לרמוז על הקשר שבין האינטרס האישי של הפרט לשמר/לשפר את מעמדו החברתי ובין מידת התמיכה שלו בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי (אפשטיין ואחרים, 2002; שלו, 2007; Alesina & Ferrara, 2005; Bowles & Gintis, 2000; Kluegel & Cnaan et al, 1992; Fong, 2001; Smith, 1986; Romer, 1975; Sachweh et al, 2007).

בבחינת הקשרים האפשריים בין משתני המעמד החברתי, המוצא האתני וההשכלה ובין מידת התמיכה בחלוקה מחדש של המשאבים עולים הממצאים הבאים ואלו יפורטו להלן: האחד, קיים מתאם שלילי בין מעמדו הסוציו-אקונומי של הפרט ובין מידת התמיכה שלו בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי (אפשטיין ואחרים, 2002; גיא, 2009; שלו, 2007; Alesina & Ferrara, 2005; Bowles & Gintis, 2000; Cnaan et al, 1992; Fong, 2001; Romer, 1975; Sachweh et al 2007). השני, קיים מתאם חיובי בין שיוך הפרט לאוכלוסיית המיעוטים ובין מידת התמיכה שלו בכלי מדיניות אלו ולהפך (אפשטיין ואחרים, 2002; Alesina & La Ferrara, 2005; Fong, 2000). השלישי, קיים מתאם שלילי בין רמת ההשכלה של הפרט ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי (Alesina & La Ferrara, 2005; Fong, 2000). הפרט בעל ההשכלה שלרוב גם מעמדו החברתי-כלכלי שפיר יותר רוצה להבטיח את מעמדו החברתי-כלכלי ולכן יתמוך בעמדות שמשפרות/משמרות את מצבו הכלכלי האישי (Alesina & La Ferrara, 2005; Fong, 2000).

משתנה מרכזי נוסף שהוזכר בספרות התיאורטית שצוינה לעיל הוא משתנה המגדר (גליגן, 2002). בחינת הספרות האמפירית בנושא, מצביעה על קשר חלש בינו ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, לצד מחקרים

המצביעים על קשר דו כיווני בין משתנה המגדר למידת התמיכה בכלי מדיניות אלו (כהן ואחרים, 2008; גיא, 2009), הרי שישנם מחקרים אשר לא מצאו לכך תימוכין אמפיריים כלל (וייס ואחרים, 2004; Sachweh et al, 2007).¹

לעומת מחקרים המסבירים את השונות במידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים במאפיינים סוציו-דמוגרפיים ובעמדות בנוגע למצב כלכלי אישי ישנם מחקרים המסבירים את שונות התמיכה בעמדות חברתיות - כלכליות ובכלי מדיניות באמצעות אידאולוגיה שלטת. בבחינת התימוכין האמפיריים לכך, עולה כי במדינות בעלות שיח ניאו-ליברלי המצדד בתגמול הפרט על פי הישגיו דוגמת ארצות הברית וישראל ו/או בחברות שבהן יש ריכוז גבוה של מהגרים עניים, ישנה תמיכה מועטה בחלוקה מחדש של המשאבים (מרכז טאוב, 2007; Derks, 2007; Kluegel & Smith, 1986). ממצאים אלו מאוששים את תיאוריית האידאולוגיה השלטת (McConahay & Hough, 1971; Gramsci, 1976).

עמדות וכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי בקרב מעצבי מדיניות
לאחר הצגת הספרות האמפירית העוסקת בגורמים השונים שייתכן וקשורים למידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, אנו נדרשים לשאלת הקשר האפשרי בינם ובין עמדות מעצבי מדיניות. וזאת בשל השפעתם הרבה על תהליכי עיצוב המדיניות. כפי שצויין לעיל, מחקר זה אינו עוסק במישרין במעצבי מדיניות הפועלים בזירה הציבורית במדינת ישראל. אולם סביר להניח כי לא מעט מקרב הסטודנטים הלומדים מדיניות ציבורית עתידים לעמוד במוקדי קבלת החלטות בזירה הציבורית בעתיד. לפיכך, אנו נדרשים לשאלת הקשר האפשרי של מאפיינים ועמדות חברתיות-כלכליות על תפיסות העולם והערכים המשפיעים על עיצוב המדיניות.

אחד הגורמים שעשויים לרמוז על החלטות מעצב המדיניות, היא אופן הגדרת הבעיה העומדת בבסיס סוגיית המדיניות (Termeer & Koppenjan, 1989). החלטות מדיניות רבות נוגעות לתחומים חברתיים-כלכליים כגון: חינוך, רווחה, בריאות ועוד (Eagly & Chaiken, 1998). הקטגוריזציה של הגדרת הבעיה

¹ לאור מרכזיותו של משתנה המגדר בממצאי המחקר הנוכחי, ראיתי לנכון להציגו בסקירה התיאורטית.

עשויה לשקף את ייחוס הסיבתיות לסוגיית המדיניות בנושא הנדון. וייחוס הסיבתיות עשוי לרמז על הגדרת סט כלי המדיניות, שעשויים לצמצם את התופעה הבלתי רצויה (Termeer & Koppenjan, 1989). ובמילים אחרות, מערך השיקולים של מעצב המדיניות כפרט, המרמזים על העדפת כלי המדיניות, עשויים להשפיע על רווחתה החברתית של האוכלוסייה כולה (Camerer & Fehr, 2006).

בבחינת התימוכין האמפריים לכך עולה כי עד כה נעשו מעט מחקרים הבוחנים את הגורמים שעשויים לרמז על מידת התמיכה של מעצבי מדיניות בבכלי מדיניות שנועדו לצמצם אי שוויון חברתי-כלכלי. בנוסף, מחקרים אלו מצביעים על ממצאים סותרים בנוגע לשונות מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי/מבוססי התנהגות סמכות, לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי (להט ואחרים, 2007; כץ ואחרים, 2009).

לסיכום, מהאמור לעיל עולה, כי ישנם מספר גורמים שעשויים להיות קשורים למידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי. גורמים אלו נחלקים לשלושה אשכולות עיקריים: **עמדות בנוגע לגורמים לאי שוויון חברתי-כלכלי וצדק חלוקתי**; **לעמדות בנוגע למצב הכלכלי האישי של הפרט** (תחושת מוביליות חברתית ותחושת קיפוח יחסי) **ומאפיינים סוציו-דמוגרפיים של הפרט** (מגדר, שיוך לחוג לימודים, דתיות, מוצא אתני, שיוך פוליטי). בהמשך לכך, יוצג להלן מבנה הדעת המנחה את מתודולוגיית המחקר וכן שאלת והשערות המחקר.

מבנה זעת ושאלת המחקר

בהתאם לאמור לעיל, מצופה כי ימצא קשר בין עמדות חברתיות-כלכליות, עמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי ומאפיינים סוציו-דמוגרפיים, ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים. להלן יפורטו סוגי הקשרים המצופים: ראשית, בבחינת הקשרים המצופים בין תמיכה בעמדות חברתיות-כלכליות ובין תמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי, צפוי כי ימצא קשר בין תמיכה בסיבות התנהגותיות ככאלו שמשפיעות על מעמדו של אדם בחברה בישראל ובעקרון התגמול, ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות. כמו כן מצופה כי ימצא קשר בין תמיכה בסיבות מבניות ככאלו שמשפיעות על מעמדו של אדם בחברה בישראל, בעקרון הצורך ובעקרון השוויון, ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי (Alesina & La Ferrara, 2005; Bowles & Gintis, 2000; Kreidle, 2000; Kluegel & Smith, 1986; Sachweh et al 2007).

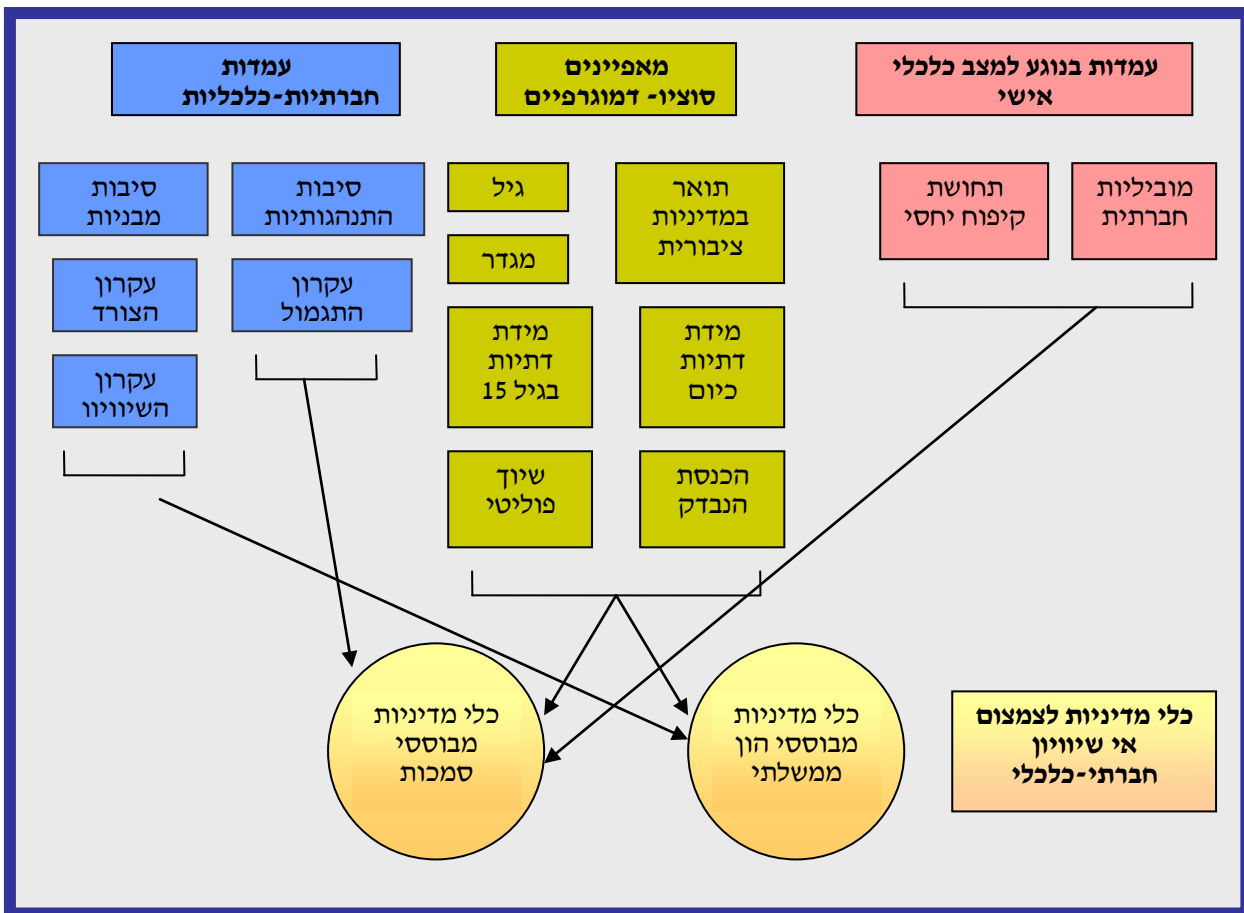
השנייה, בבחינת הקשר המצופה בין עמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי ובין מידת התמיכה בכלי המדיניות, צפוי כי ימצא מתאם חיובי בין תפיסת הפרט ככזה שחוה מוביליות חברתית כלפי מעלה ושאינו חווה תחושת קיפוח יחסי, ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות. כמו כן, מצופה כי ימצא מתאם חיובי בין תפיסת הפרט ככזה שחוה מוביליות חברתית כלפי מטה ושחוה תחושת קיפוח יחסי ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי (Alesina & La Ferrara, 2005; Bowles & Gintis, 2005; Benabou & Ok, 2001a; Moreno-Ternero, 1995; Sinn, 1996; Piketty, בתוך Alesina & La Ferrara, 2005; 2007).

השלישית, בבחינת הקשר המצופה עם מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, צפוי כי פרטים בעלי אחד או יותר מהמאפיינים הבאים: למדו מדיניות ציבורית, מבוגרים, דתיים/מסורתיים, בעלי הכנסה נמוכה יחסית, שיוך פוליטי שמאל, ונשים, יטו יותר לתמוך בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ואילו פרטים בעלי אחד או יותר מהמאפיינים הבאים: למדו חוגי מאסטר שונים ממדיניות ציבורית, צעירים, חילונים, בעלי הכנסה גבוהה יחסית, שיוך פוליטי ימין וגברים, יטו יותר לתמוך בכלי מדיניות מבוססי סמכות (אפשטיין ואחרים, 2002; גיא, 2009; מרכז טאוב, 2007; שלו, 2007; Cnaan et al, 1992; Davis & Robinson, 1999; Kreidle, 2007).

2000; Kluegel & Smith, 1986; Matthew, 1996; Osberg & Smeeding, 2006; Sachweh et al, 2007; Ritzman et al, 1992; Weiss et al, 2007; Veghte et al, 2007).

ניתן לסכם את קבוצות המשתנים באמצעות התרשים שלהלן:

תרשים 1 - משתני המחקר

בהתאם לאמור לעיל שאלת המחקר היא:

מהו הקשר בין עמדות חברתיות-כלכליות, עמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי

ומאפיינים סוציו-דמוגרפיים ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שוויון

חברתי- כלכלי בקרב בוגרי בית הספר ע"ש פדרמן למדיניות ציבורית וממשל?

השערות המחקר :

1. פרטים שתומכים בעמדות הבאות: סיבות מבניות ככאלו שמשפיעות על מעמדו של אדם בחברה בישראל, עקרון הצורך ועקרון השוויון, יטו לתמוך בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ולהפך.
2. פרטים שתומכים בסיבות התנהגותיות ככאלו שמשפיעות על מעמדו של אדם בחברה בישראל ובעקרון התגמול, יטו לתמוך בכלי מדיניות מבוססי סמכות ולהפך.
3. פרטים שמחזיקים בעמדה לפיה הם חוו/עתידיים לחוות מוביליות חברתית כלפי מעלה ופרטים שאינם חווים תחושת קיפוח יחסי, יטו לתמוך בכלי מדיניות מבוססי סמכות ולהפך.
4. פרטים שמחזיקים בעמדה לפיה הם חוו/עתידיים לחוות מוביליות חברתית כלפי מטה ופרטים שחווים תחושת קיפוח יחסי, יטו לתמוך בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ולהפך.
5. פרטים בעלי אחד או יותר מהמאפיינים הבאים: למדו מדיניות ציבורית, מבוגרים, דתיים/מסורתיים, בעלי הכנסה נמוכה יחסית, שיוך פוליטי שמאל, ונשים יטו יותר לתמוך בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ולהפך.
6. פרטים בעלי אחד או יותר מהמאפיינים הבאים: למדו חוגי מאסטר שונים ממדיניות ציבורית, צעירים, חילונים, בעלי הכנסה גבוהה יחסית, שיוך פוליטי ימין וגברים, יטו יותר לתמוך בכלי מדיניות מבוססי סמכות ולהפך.

מתודולוגיה

אוכלוסיית המחקר :

אוכלוסיית המחקר כוללת שתי קבוצות, "קבוצת הניסוי" ו"קבוצת הביקורת". "קבוצת הניסוי" מורכבת ממדגם של תלמידי ובוגרי בית הספר ע"ש פדרמן למדיניות ציבורית וממשל באוניברסיטה העברית מ"תכנית המצטיינים". "קבוצת הביקורת" מורכבת ממדגם של תלמידי ובוגרי חוגי המאסטר האחרים באוניברסיטה העברית.

"תכנית המצטיינים", הינה תואר מאסטר מחקרי המיועדת לסטודנטים שסיימו תואר ראשון בהצטיינות בעלי נתונים אישיים גבוהים. בהקשר זה יש לציון,

כי חלק מתלמידי ובווגרי תכנית המצטיינים נמנים גם על תכנית "עתידיים צוערים למגזר הציבורי". תכנית זאת, מיועדת לסטודנטים מצטיינים לתואר הראשון המגיעים מהפריפריה החברתית-כלכלית בחברה הישראלית. התכנית משלבת קורסים אקדמיים לצד התמחות מעשית במגזר הציבורי. במשך עשר שנות קיומו של בית הספר למדיניות ציבורית השתתפו בתכנית המצטיינים כ-190 סטודנטים/יות, בתכנית עתידיים-צוערים למנהל הציבורי כ-150 סטודנטים/יות וכ-30 בוגרי תכנית עתידיים המשיכו לתואר המאסטר. החשיבות של חקר קבוצת ניסוי זאת, נובעת מכך שרוב בוגרי תכנית המצטיינים, נמצאים בעמדות מפתח בחברה הישראלית והפכו למשפיעים ולמעצבים של המדיניות הציבורית בישראל. קבוצת הביקורת מורכבת מתלמידי ובווגרי חוגי המוסמך במדעי החברה ובחוג לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית. חקר קבוצת הביקורת, נועד לבחון את הקשר האפשרי בין שיוך הפרט לחוג הלימודים "מדיניות ציבורית" ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים שצוינו לעיל.

שיטת הדגימה ואיסוף הנתונים:

החוקרת פנתה במהלך חורף 2011 באמצעות מזכירות בית הספר ע"ש פדרמן למדיניות ציבורית ולממשל באוניברסיטה העברית לבוגרי תכנית המצטיינים ללימודי המוסמך ולתלמידי ובווגרי חוגי המוסמך האחרים במייל, ובו ביקשה מהם למלא שאלון אינטרנטי מבוססת פלטפורמת "Google Forms", לצורך מחקר שבוחן עמדות חברתיות כלכליות. בכדי להבטיח שיעורי הענות גבוהים בקרב תלמידי תכנית המצטיינים, החוקרת חילקה את השאלונים באופן ידני בכיתות הלימוד. השאלון מורכב ברובו באמצעות שאלות שפותחו על ידי חוקרים וגופי מחקר בארץ ובעולם (אפשטיין ואחרים, 2002; בלס ונחשון-שרון, 2009; הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2009; להט, 2009; להט ואחרים, 2007; d'Anjou et al, 1999; ISSP, 1999). שאלות אלו, בוחנות את הקשר בין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, עמדות חברתיות כלכליות וכלי מדיניות חברתיות כלכליות. מתוך 190 נשאלים לערך שקיבלו את השאלון ב"קבוצת הניסוי", כ-50% השיבו עליו (80 נבדקים), שיעור זה גבוה יחסית לשאלונים אינטרנטיים. כמו כן, ניתן לשער כי אוכלסיית המדגם הרנדומלית שהשיבה לשאלון אינו שונה במהותה משאר "קבוצת

הניסוי". בקרב תלמידי ובוגרי M.A ממדעי החברה נרשמו אחוזי הענות נמוכים. רק 52 פרטים הסכימו להשיב לשאלון.

דרך השאלונים האינטרנטיים החוקרת יכלה להגיע לכלל אוכלוסיית המחקר בזמן קצר יחסית. בנוסף, שיטת הדגימה נחשבת לשיטה זולה שאינה כרוכה בהוצאות רבות והיא קלה להפעלה. יתרון נוסף טמון בכך שישנה התגברות על הרצייה חברתית וזאת מכיוון שהשאלון הוא אנונימי. אנונימיות השאלון מאפשרת לנשאל להתבטא ביתר חופשיות. כמו כן, הבחירה במדיום האינטרנטי להעברת השאלונים מונעת הטייה מצד החוקר שכן, השאלון מוצג ככזה הבוחן עמדות חברתיות - כלכליות באופן כללי ולא ככזה הבוחן את הקשר שבין עמדות חברתיות כלכליות, מדיניות שנועדה לצמצם אי שוויון כלכלי-חברתי ועמדות סוציו-דמוגרפיות. השאלון כולל ברובו שאלות סגורות, דבר המאפשר בהירות בניסוח השאלה ומקל על עיבוד הנתונים והשוואה בין השאלות.

כלי המחקר

כפי שצויין לעיל, כלי המחקר מבוסס ברובו על שאלות שפותחו על ידי חוקרים וגופי מחקר בארץ ובעולם. שאלות אלו נועדו לבחון את הקשר בין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, עמדות חברתיות- כלכליות וכלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי (אפשטיין ואחרים, 2002; בלס ונחשון-שרון, 2009; הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2009; להט, 2009; להט ואחרים, 2007; ISSP, 2007; d'Anjou et al 1995; 1999).

על מנת לבחון את מידת התמיכה של הנבדקים בעמדות חברתיות-כלכליות, בעמדות בנוגע למצב כלכלי אישי ובכלי מדיניות הנוגעות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי בישראל, נשאלו מספר שאלות המתייחסות לששת קבוצות המשתנים הבאות: רמת התמיכה של הנבדק בכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים, רמת התמיכה של הנבדק בסיבות מבניות/התנהגותיות ככאלו שמשפיעות על מעמדו של אדם בחברה הישראלית, רמת התמיכה בעקרונות צדק חלוקתי, היתכנות של מוביליות חברתית, תחושת קיפוח יחסי בהכנסה, ומשתנים סוציודמוגרפיים (מגדר, גיל, רמת דתיות כיום, רמת דתיות בגיל 15, השכלת הורים,

הכנסת הורים, שיוך פוליטי, הכנסת הנבדק/ת, והשתייכות לתכנית לימודים בבית הספר למדיניות ציבורית).

משתני המחקר

כלי מדיניות

מידת הסכמת הנבדק עם כלי מדיניות לצמצום הפערים החברתיים כלכליים בחברה

הישראלית

רמת ההסכמה של הנבדק/ת כלפי כלי מדיניות לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי נמדדה באמצעות הפרמטרים הבאים: כלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי, כלי מדיניות מבוססי סמכות, כלי מדיניות מבוססי גורמים חוץ ממשלתיים. התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי, נמדדה באמצעות שלושה אינדקטורים: העלאת שיעור מיסוי על ההכנסות הגבוהות; הגדלת הקצבאות לעניים (להט ואחרים, 2009) ומס הכנסה שלילי. התמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות/התנהגות נמדדת באמצעות שלושה אינדקטורים: עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקצבאות (להט ואחרים, 2009); מתן הכשרה/ הסבה מקצועית למחוסרי עבודה והתאמה תרבותית של מקום העבודה לאוכלוסיות מיוחדות כגון, נשים חרדיות. התמיכה בכלי מדיניות מבוססי גורמים חוץ ממשלתיים, נמדדה באמצעות שלושה אינדקטורים: מתן תמריץ כספי לאנשים פרטיים, כגון מתן הטבת מס בגין תרומות לעמותות (להט ואחרים, 2009); מתן תמריץ כספי לארגוני מגזר שלישי לסייע לאנשים עניים כגון, מבחני תמיכות ומתן תמריץ כספי לחברות עסקיות לסייע לאנשים עניים. מידת התמיכה בכל כלי מדיניות שצויין לעיל, נמדדה באמצעות סולם לייקרט בן חמש דרגות הנע בין 1- "לא מסכים" ל-5 "מסכים" (לפירוט ראה/י שאלה 1 בנספח שאלון 1). לאחר קבלת התוצאות, הוחלט להתמקד בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ובכלי מדיניות מבוססי סמכות/התנהגות, בשל הקיטוב המובנה בהם בכל האמור לתפקיד הממשלה בצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי.

סיבות מבניות/התנהגותיות ככאלו שמשפיעות על מעמדו של אדם בחברה

הישראלית

ההכרה בקיומו של קיפוח מבני, נמדדה באמצעות שאלה שביקשה לאמוד את תמיכה הנבדק/ת בגורמים התנהגותיים/ מבניים, ככאלו שמשפיעים על מעמדו של אדם בחברה הישראלית. מידת התמיכה בגורמים המבניים, נמדדה באמצעות האינדקסורים הבאים: מגדר; מוצא; מקום מגורים; השכלת ההורים ולאום (להט ואחרים, 2007). מידת התמיכה בגורמים התנהגותיים, נמדדה באמצעות האינדקסורים הבאים: קשרים אישיים; השכלת האדם עצמו; כישורים ומאמץ (להט ואחרים, 2007); יזמות וניסיון חיים. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת התמיכה על גבי סולם לייקרט בן חמש דרגות הנע בין 1- "לא משפיע" ל- 5 – "משפיע" (לפירוט ראה/י שאלה 2 בנספח שאלון 1).

עקרונות צדק חלוקתי

מידת התמיכה של הנבדק בעקרונות צדק חלוקתי, נמדדה באמצעות שתי שאלות שביקשו לאמוד את תמיכת הנבדק בעקרונות הצדק החלוקתי הבאים: עקרון התגמול, עקרון הצורך ועקרון השוויון.

התמיכה בעקרון התגמול, נמדדה באמצעות שאלה שביקשה לאמוד את הסכמת הנבדק/ת עם אינדקסורים שונים שמשפיעים על גובה השכר של נושאי משרה. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת הסכמתו/ה עם האינדקסורים הבאים: מספר השנים שהוקדשו ללימודים או להכשרה; איכות ביצוע העבודה; מידת האחריות שמחייב התפקיד ומספר העובדים שנמצאים בכפיפות. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת התמיכה על גבי סולם לייקרט בן חמש דרגות הנע בין 1- "משפיע" ל- 5 "לא משפיע" (לפירוט ראה/י שאלה 9, סעיפים א', ג', ה', ו-ז' בנספח שאלון 1).

התמיכה בעקרון הצורך, נמדדה באמצעות שאלה שביקשה לאמוד את הסכמת הנבדק/ת עם אינדקסורים שונים שמשפיעים על גובה השכר של נושאי משרה. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת הסכמתו/ה עם האינדקסורים הבאים: העובד הוא הורה לילדים ומספר הילדים; סך ההכנסות של משק הבית (אפשטיין ואחרים, 2002); העובד/ת בעל/ת מוגבלות חושית או פיזית; והעובד/ת הוא/היא הורה יחיד. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת התמיכה על גבי סולם לייקרט בן

חמש דרגות הנע בן 1-"משפיע" ל- 5 "לא משפיע" (לפירוט ראה/י שאלה 9 , סעיפים ב', ד', ו', ו-ח' בנספח שאלון 1).

מידת התמיכה בעקרון השוויון, מורכבת מארבעה מדדים המבוססים על המדד שפותח ע"י אפשטיין ואחרים (2002). המדד מבטא את תפיסת הפרט בנוגע לפער השכר הראוי בין מקצועות הנמצאים בראש ובתחתית הסולם התעסוקתי.² חישוב המדד התבסס על שני אינדקטורים, האינדקטור הראשון ששימש לבחינת הפער הוא השאלה, "ברצוננו לדעת כמה להערכתך מרוויחים אנשים במקצועות הבאים, התייחס/י להכנסה חודשית נטו המקובלת במקצוע". הנבדק/ת התבקש/ה לציין באופן מספרי את השכר המקובל להערכתו במספר מקצועות (לפירוט ראה/י שאלה 3 סעיף א'-יג' בנספח שאלון 1). האינדקטור השני ששימש לבחינת הפער הוא השאלה, "כעת כמה לדעתך ראוי שאותם נושאי משרה שצוינו בשאלה הקודמת ירוויחו, התייחס/י למשכורת חודשית נטו" (לפירוט ראה/י שאלה 4 סעיף א'-יג' בנספח שאלון 1). להלן יפורטו ארבעת המדדים:

1) מדד היחס בין השכר הראוי הגבוה ביותר לשכר הראוי הנמוך ביותר

(Equality1) - מדד זה מבוסס על מדד שפיתחו אפשטיין ואחרים (2002). המדד מחשב את היחס בין השכר הראוי הממוצע הגבוה ביותר ובין השכר הראוי הממוצע הנמוך ביותר. נמצא, כי בממוצע ציינו הנבדקים את נושא המשרה, "בעלים של מפעל גדול", כבעל השכר הראוי הממוצע הגבוה ביותר 57,649 ש"ח ואילו את נושא המשרה, "קופאית", כבעל השכר הראוי הממוצע הנמוך ביותר, 5,594 ש"ח. על בסיס זה חושב ברמת הפרט מדד המבוסס על היחס בין השכר הראוי של בעלים של מפעל גדול, לבין השכר הראוי של קופאית. ככל שהערך שהתקבל גבוה יותר, כך עמדת הנבדק/ת יותר שיוויונית ולהפך (המדד נע בין 0.0075 ל-0.8). המשוואה הבאה מתארת את אופן חישוב מדד השוויון.

$$\text{Equality1} = \left[\frac{\text{Teller's income}}{\text{Owner of big factory's income}} \right]$$

² מקצועות הנמצאים בראש הסולם התעסוקתי: רופא משפחה, מנכ"ל של חברה גדולה, עורך דין, הבעלים של מפעל גדול, שופט בבית המשפט העליון, מהנדס תוכנה ושר בממשלה. מקצועות הנמצאים בתחתית הסולם התעסוקתי: עובד מקצועי במפעל, נהג אוטובוס, מורה בבית הספר היסודי, מזכירה במשרד תיווך, מוכרת בחנות בגדים, קופאית.

(2) מדד ההפרש בין יחס השכר המצוי/ראוי הגבוה ביותר ליחס השכר

המצוי/ראוי הנמוך ביותר (Equality2) - מדד זה מחשב את הפער בין יחס השכר הגבוה ביותר (מצוי /ראוי), ובין יחס השכר הנמוך ביותר (מצוי/ראוי), בקרב כל נבדק/ת. תחילה חושב השכר המצוי הגבוה ביותר והשכר המצוי הנמוך ביותר בקרב כל נבדק. לאחר מכן חושב הפער בין יחס השכר הגבוה ביותר (ראוי /מצוי) ובין יחס השכר הנמוך ביותר (ראוי/מצוי). ככל שהערך שמתקבל גבוה מ-0, כך הוא יותר מבטא תמיכה בצמצום האי השוויון. וככל שהערך המתקבל נמוך מ-0 כך הוא יותר מבטא תמיכה בהגדלת האי שוויון (המדד נע בין-2.4 - ל-8.3). המשוואה הבאה מתארת את אופן חישוב מדד השוויון.

$$\text{Equality2} = \text{Lowest} \left[\frac{\text{Appropriate Income}}{\text{Current income}} \right] - \text{Highest} \left[\frac{\text{Appropriate Income}}{\text{Current income}} \right]$$

(3) מדד ההפרש של ממוצעי קבוצות מקבלי השכר הגבוהים והנמוכים הראוי

(Equality3) - מדד זה מחשב בקרב כל נבדק/ת את היחס בין ממוצעי קבוצת מקבלי השכר הראוי "הגבוה" (רופא משפחה, מנכ"ל של חברה גדולה עורך דין, הבעלים של מפעל גדול, שופט בבית המשפט העליון, מהנדס תוכנה ושר בממשלה) וממוצעי קבוצת מקבלי השכר הראוי "הנמוך" (קופאית, מוכרת בחנות בגדים, עובד מקצועי במפעל, נהג אוטובוס ומורה בבית הספר היסודי). ככל שהערך שהתקבל גבוה יותר, כך הנבדק/ת יותר תומך בצמצום אי השוויון ולהפך (המדד נע בין הערכים 0.049 ל-1.057). המשוואה הבאה מתארת את אופן חישוב מדד השוויון

$$\text{Equality3} = \text{Appropriate} \left[\frac{\text{Lower's average}}{\text{Higher's average}} \right]$$

(4) מדד היחס בין סטיית התקן של השכר המצוי והראוי (Equality4) -

מדד זה, מחשב בקרב כל נבדק/ת את היחס שבין סטיית התקן של דירוג שכר נושאי המשרה המצוי וסטיית התקן של דירוג נושאי המשרה הראוי. ערכים מעל 1 מבטאים תמיכה בצמצום אי שוויון, וערכים מתחת ל-1

מבטאים תמיכה בהגדלת אי השוויון המדד נע בין הערכים 18.332 ל- 0.320). המשוואה הבאה מתארת את אופי חישוב מדד השוויון.

$$Equality4 = \frac{sd \text{ current}}{sd \text{ Appropriate}}$$

לאחר בחינת ארבעת מדדי השוויון כמרמזים על תמיכה בכלי המדיניות שצוינו לעיל, נבחר מדד **Equality3**, כמדד המרמז על תמיכה בכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים באופן המובהק ביותר, ולכן הוא יכלול במודלי הרגרסיות שיוצגו בפרק הממצאים.

מוביליות חברתית

מידת המוביליות החברתית של הפרט (מעלה ומטה) נמדדה באמצעות חמישה אינדקטורים שביקשו לבחון את מידת המוביליות החברתית של הפרט במשך עשר השנים האחרונות ואת תפיסת המוביליות העתידית שלו (האינדקטורים מבוססים על ISSP, 1999):

1. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מיקומו החברתי כיום, באמצעות סולם לייקרט בן עשר דרגות הנע בין א'- צמרת ל- י'-תחתית (לפירוט ראה/י שאלה 5 בנספח שאלון 1).
2. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מיקומו החברתי לפני עשר שנים, באמצעות סולם לייקרט בן עשר דרגות הנע בין א'- צמרת ל- י'-תחתית (לפירוט ראה/י שאלה 6 בנספח שאלון 1).
3. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מיקומו החברתי בעוד 10 שנים, באמצעות סולם לייקרט בן עשר דרגות הנע בין א'- צמרת ל- י'-תחתית (לפירוט ראה/י שאלה 6 בנספח שאלון 1).
4. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת היוקרה של העבודה שלו כיום, ביחס לזאת של אביו כשהיה בן 16.
5. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת היוקרה של העבודה העתידית שלו (בעוד כ-10 שנים), ביחס לזאת של אביו כשהיה בן 16.

לאחר מכן נבנו ארבעה מדדי מוביליות חברתית³ בהתאם לפירוט הבא :

1 היקף המוביליות החברתית כיום (Mobnow1) - מדד זה מחשב את תפיסת הנבדק/ת בנוגע למוביליות החברתית שלו עד כה . המדד חושב באמצעות הפער בין תפיסת המעמד החברתי כיום (Mobnow) ובין תפיסת המעמד החברתי לפני 10 שנים (Mobpst) . בהתאם לכך, דפוסי המוביליות קיבלו את הערכים הבאים :

א. $Mobnow > 1$ = מוביליות חברתית חיובית ;

ב. $Mobnow < 0$ = מוביליות חברתית שלילית ;

ג. $Mobnow = 0$ = אין שינוי במוביליות חברתית.

המשוואה הבאה מתארת את אופי חישוב מדד המוביליות :

$$Mobnow1 = Mobnow - Mobpst$$

2 ציפיה לגבי מוביליות עתידית (Mobftr) - מדד זה מחשב את הפער שבין תפיסת הנבדק/ת את מעמדו החברתי כיום, ובין ציפיית הנבדק/ת לגבי מוביליות עתידית בעוד כ-10 שנים.

בהתאם לכך, דפוסי המוביליות קיבלו את הערכים הבאים :

א. $Mobftr > 1$ = מוביליות חברתית חיובית ;

ב. $Mobftr < 0$ = מוביליות חברתית שלילית ;

ג. $Mobftr = 0$ = אין שינוי במוביליות חברתית.

המשוואה הבאה מתארת את אופי חישוב מדד המוביליות :

$$Mobftr2 = Mobftr - Mobnow$$

3 מדד יוקרה מקצועית כיום (Ocprstn) - מדד זה מחשב את הפער בין תפיסת הנבדק/ת בנוגע ליוקרה המקצועית של מקצוע האב לפני עשור ובין תפיסת הנבדק/ת בנוגע ליוקרה המקצועית שלו כיום . ההגדים המילוליים שסימנו הנבדקים, קודדו בהתאם למפתח הבא :

³ בכדי שיהיה ניתן לחשב את מדדי המוביליות החברתית, אינדקס הדרוג קודד באופן הופכי (לדוג' א' הפך ל10 ו' הפך ל-1)

- א. הרבה יותר גבוה מזה של אביך – 5
- ב. יותר גבוה - 4
- ג. בערך באותה רמה/סטאטוס - 3
- ד. יותר נמוך - 2
- ה. הרבה יותר נמוך מזה של אביך - 1
- ו. אף פעם לא עבדתי/אני לא יודע במה אבא שלי עבד/אבי מעולם לא עבד/לא הכרתי את אבי/אבי נפטר - 0

4 מדד יוקרה מקצועית עתידית (Ocprstf) - מדד זה מחשב את הפער בין תפיסת הנבדק/ת בנוגע ליוקרה המקצועית של מקצוע האב לפני עשור, ובין תפיסת הנבדק/ת בנוגע ליוקרה המקצועית העתידית שלו בעוד כ-10 שנים. ההגדים המילוליים שסימנו הנבדקים, קודדו בהתאם למפתח הבא :

- א. הרבה יותר גבוה מזה של אביך – 5
- ב. יותר גבוה - 4
- ג. בערך באותה רמה/סטאטוס - 3
- ד. יותר נמוך - 2
- ה. הרבה יותר נמוך מזה של אביך - 1
- ו. אף פעם לא עבדתי/אני לא יודע במה אבא שלי עבד/אבי מעולם לא עבד/לא הכרתי את אבי/אבי נפטר - 0

תחושת קיפוח יחסי-אישי בהכנסה

תחושת חוסר ההוגנות או קיפוח יחסי אישי בהכנסה, נמדדה באמצעות שני אופנים. האחד, בחן את הפער שבין השכר המצוי ובין השכר הראוי של הפרט, באמצעות השאלה הבאה: "האם המשכורת שלך הוגנת? או לא שואלים כמה אתה מרוויח, או כמה היית רוצה להרוויח, אלא מה אתה חושב ראוי שתרוויח, אם לוקחים בחשבון את המיומנות, הכישורים והמאמץ שאתה משקיע, אם אינך עובד כרגע, אנא התייחס לעבודתך הקודמת". הנבדק התבקש לדרג את מידת ההוגנות על גבי סולם לייקרט בין חמש דרגות הנע בן 1 "הוגנת" ל- 5 "לא הוגנת" (לפירוט ראה/י שאלה 10 בנספח שאלון 1).

בהקשר זה יש להעיר מספר הערות המהותיות להבנת הצגת הממצאים :

1. בשל הדימיון בתכני הלימוד, המשיבים ממנהל עסקים וכלכלה מקבוצת הביקורת (25 משיבים מתוך 52 נבדקים), נכללו כקבוצה אחת.
2. בשל המיעוט היחסי של משיבים מהחוגים עבודה סוציאלית, משפטים וחינוך (4 מכלל תלמידי המאסטר ו-14 מכלל אוכלוסיית המדגם), אוחדו המשיבים מעבודה סוציאלית, משפטים וחינוך עם הנבדקים ממדעי החברה (סוציולוגיה ואנתרופולוגיה, יחסים בינלאומיים, תקשורת ופסיכולוגיה).
3. בשל המיעוט היחסי של משיבים ממדעי הרוח (8 משיבים מבין תלמידי תואר הראשון) ומדעי הטבע (6 משיבים מבין תלמידי התואר הראשון), אוחדו הנבדקים מהחוגים השונים (מזרח תיכון, פיסיקה, מחשבת ישראל, ארכיאולוגיה, ביוכימיה מולקולרית, גיאולוגיה ומדעי הסביבה, מזרח אסיה, פילוסופיה, מדעי המחשב ומתמטיקה).
4. בכדי להבחין בין חוגי ה-B.A. השונים, נערך קידוד של חוגי ה-B.A. וכל נבדק קודד בנפרד עבור כל חוג B.A. להלן פירוט קידוד חוגי ה-B.A. :
 - א. מנהל עסקים וכלכלה ;
 - ב. מדעי החברה, משפטים, עבודה סוציאלית וחינוך ;
 - ג. מדעי הרוח ומדעי הטבע.

ממצאים

סטטיסטיקה תיאורית

איפיון קבוצת המשתתפים במחקר

למילוי שאלון המחקר נענו 132 משתתפים ; 80 משתייכים לתכנית המצטיינים , 52 משתייכים לחוגי המאסטר. המשתתפים הסוציו-דמוגרפיים של נבדקי המחקר מוצגים בלוח 1.

לוח 1
פרופיל סוציו-דמוגרפי בקרב אוכלוסיית המדגם
(N=132)

קטגוריה	משתנה סוציו-דמוגרפי	קבוצת ניסוי (N=80)	קבוצת בקרה (N=52)	טווח/ערך	הערות
	מגדר (גברים)	48%	50%	.07	
	גיל	29.8	28.7	23-48	
רמת דתיות	חילוני	42.5%	43%	1	
	חילוני השומר על חלק ממנהגי הדת	21.2%	16%	.05	2
	מסורתי	13.7%	22%	.05	3
	דתי	23%	19%	.05	4
רמת דתיות בגיל 15	חילוני	53%	40.3%	1	
	מסורתי	22%	27%	.06	2
	דתי	25%	32.6%	.06	3
שיוך פוליטי ⁶	מרכז	56%	50%	2	ליכוד, עבודה וקדימה .
	שמאל	37.5%	30.7%	.06	3
	ימין	6.2%	19.2%	.05	1
מוצא הנבדק ⁷	ישראל	85%	84.6%		
	ברה"מ לשעבר	7.5%	13.4%	.04	
	אמריקה-אירופה	7.5%	1.9%	.01	
	אסיה-אפריקה	-	-	-	
הכנסת הנבדק	רמת הכנסת הנבדק	3.525	1.2	0.9	1-5
שיוך לתכנית הלימודים ⁸	שיוך מצטיינים לתכנית	86%			(קטגוריית התייחסות)
	שיוך לתכנית משותפת	14%	.03	0-1	
שיוך לחוג M.A	מנהל עסקים/כלכלה		44.2%		(קטגוריית התייחסות) בשל ריבוי המשיבים מחוגים אלו, הוקצתה להם קטגוריה נפרדת.
	מדעי החברה		42.3%	.06	0-1
	מדעי הרוח וטבע		13.4%	.04	0-1
סטאטוס לימודים	בוגר	35%	46.1%	.06	0-1
	סטודנט לשנה ראשונה	17%	15.3%	.05	0-1
	סטודנט לשנה שנייה ומעלה	47.5%	38.4%	.06	(קטגוריית התייחסות)
שנת סיום תואר	מספר שנים מאז סיום התואר	3.5	2.1	1.8	1-6
חוג B.A	מדעי החברה	73.7%	15.3%		(קטגוריית התייחסות) כולל משפטים, חינוך ועו"ס
	מדעי הרוח והטבע	26.2%	28.8%		0-1
	מנהל עסקים/כלכלה	40%	69.2%		0-1

⁶ הסיווג של השיוך הפוליטי מבוסס על ספרם של מיכל שמיר ואשר אריאן (2004), בחירות ומפלגות, שסעים חברתיים, דת ומדינה, רשויות ומוסדות השלטון. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

⁷ איחוד ארצות המוצא נעשה בהתאם להגדרות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. ראה לדוגמה: ישראל, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2009). שנתון סטטי לישראל 2010. אוהר מתוך: http://www.cbs.gov.il/shnaton61/st02_24x.pdf

⁸ בבית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן.

בחינה השוואתית של הפרופיל הסוציו-דמוגרפי בקרב משתתפי המחקר, קרי, "קבוצת הניסוי" ו"קבוצת הבקרה" מצביעה על הממצאים הבאים: ראשית, קיים דימיון בין קבוצות המחקר במאפיינים הבאים: ההתפלגות המגדרית זהה ושווה; רמת הדתיות בעלת השכיחות הגבוהה ביותר היא "חילוני", הדבר אמור הן במדרג הדתיות כיום והן במידת הדתיות בגיל 15. רמות הדתיות בעלות השכיחות הנמוכה יותר הם מסורתי ודתי; השיוך הפוליטי הנפוץ ביותר הוא "מרכז" ולאחריו "שמאל" ו"ימין"; מוצא הנבדק הנפוץ ביותר הוא "ישראל" ולאחריו "ברה"מ לשעבר" ו"אסיה-אירופה". מעניין לציין בהקשר זה, כי אין אף משיב ממוצא מזרחי בקרב תלמידי ובוגרי ה- MA שהשיבו לשאלון. שנית, קיים שוני בין קבוצות המחקר במאפיינים הבאים: הגיל הממוצע של המשיבים בקבוצת הבקרה הוא מעט צעיר יותר בהשוואה לגיל הממוצע בקבוצת הניסוי (28.7 ו 29.8 בהתאמה); מבחינת סטאטוס סיום הלימודים, רוב המשיבים מקבוצת הניסוי הם "סטודנט לשנה שנייה ומעלה" (47.5%) ואילו בקבוצת הבקרה רובם בעלי תואר בוגר (46.1%); שנת סיום התואר הממוצעת בקרב "קבוצת הניסוי" היא מעט גבוהה יותר ביחס ל"קבוצת הבקרה" (3.5 ו-2.8 בהתאמה); רוב המשיבים מ"קבוצת הניסוי" למדו בתואר ה-BA "מדעי החברה" (73.7%), ואילו בקרב "קבוצת הבקרה" רובם למדו בתואר ה-BA "מנהל עסקים וכלכלה" (69.2%). מהאמור לעיל עולה, כי המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים של קבוצות המחקר, יחסית זהים.

לוח 2
פרופיל סוציו-דמוגרפי של הורי אוכלוסיית המדגם
(N=132)

קטגוריה	משתנה סוציו-דמוגרפי	קבוצת ניסוי (N=80)		קבוצת בקרה (N=52)		טווח/ערך	הערות
		פרופוזיה/ממוצע	סטיות	פרופוזיה/ממוצע	סטיות		
מוצא אב	ישראל	52.47%	.05	40.27%	.06		(קטגוריית התייחסות)
	ברה"מ לשעבר	11.14%	.03	19.23%	.05	0-1	
	אמריקה-אירופה	22.53%	.04	21.15%	.05	0-1	
	אסיה-אפריקה	13.76%	.03	19.15%	.05	0-1	
מוצא אם	ישראל	52.42%	.05	42.24%	.06		(קטגוריית התייחסות)
	ברה"מ לשעבר	11.11%	.03	17.36%	.05	0-1	
	אמריקה-אירופה	23.08%	.04	23.2%	.05	0-1	
	אסיה-אפריקה	13.09%	.03	13.2%	.03	0-1	
השכלת אב	מלאה	63.7%	.05	55.7%	.06	9	
	לקדמאית ללא תואר	1.28%	.01	7.69%	.03	8	
	על תיכונית	11.24%	.03	6%	.03	7	
	תיכונית עיונית מלאה	8.66%	.03	15.3%	.05	6	
	עיונית ללא תעודת בגרות	2.52%	.01	-	-	5	
	חלקית	2.5%	.01	1.81%	.01	4	
	מקצועית מלאה	6.2%	.02	5.7%	.03	3	
	מקצועית חלקית	1.24%	.01	5.66%	.03	2	
	יסודית או פחות	2.46%	.01	1.94%	.01	1	
	מלאה	68.74%		61.43%		9	
	לקדמאית ללא תואר	2.5%	.01	1.9%	.01	8	
	על תיכונית	12.5%	.03	5.66%	.03	7	
השכלת אם	תיכונית עיונית מלאה	7.5%	.02	13.41%	.04	6	
	עיונית ללא תעודת בגרות	1.26%	.01	2%	.01	5	
	חלקית	2.25%	.01	8%	.03	4	
	מקצועית מלאה	3.78%	.02	3.79%	.02	3	
	מקצועית חלקית	1.3%	.01	1.9%	.01	2	
	יסודית או פחות	1.92%	.05	1.9%	.01	1	

בחינה השוואתית של הפרופיל הסוציו-דמוגרפי של הורי משתתפי המחקר, מצביעה על דימיון בין "קבוצת הניסוי" ו"קבוצת הבקרה" כדלקמן : ראשית, קיים דימיון בין קבוצות המחקר במאפייני מוצא ההורים. הדבר אמור הן בבחינה השוואתית בתוך קבוצת המחקר, אבות מול אימהות, והן בין קבוצות המחקר, ניסוי מול בקרה. לרוב מוצא ההורים "ישראלי" (כ-50% בקרב האבות וכ-40% בקרב האימהות). ולאחריו בסדר יורד ארצות המוצא הבאים : "אמריקה-אירופה" ; "ברה"מ לשעבר" ו"אסיה-אפריקה". עם זאת, ניתן להבחין ששכיחות ארץ המוצא

"ישראל", מעט גבוהה יותר בקרב "קבוצת הניסוי" ביחס ל"קבוצת הבקרה" (כ-50% וכ-40% בהתאמה). שנית, קיים דימיון בין קבוצות המחקר במאפייני השכלת ההורים. הדבר אמור הן בבחינה השוואתית בתוך קבוצת המחקר, אבות מול אימהות, והן בין קבוצות המחקר, ניסוי מול בקרה. לרוב השכלת ההורים היא "אקדמאית מלאה" (כ-60%). עם זאת ניתן להבחין בשני הבדלים בשכיחות רמת ההשכלה "אקדמאית מלאה", בתוך ובין "קבוצת הניסוי" ו"קבוצת הבקרה": שכיחות רמת ההשכלה "אקדמאית מלאה" בקרב "קבוצת הניסוי" גבוהה במעט ביחס ל"קבוצת הבקרה" (כ-70% וכ-60% בהתאמה). כמו כן, בעוד שבקרב "קבוצת הניסוי", שכיחות רמת ההשכלה "אקדמאית מלאה" שווה יחסית בין האבות והאימהות (כ-70%), הרי שבקרב "קבוצת הבקרה", קיים פער קל לטובת האימהות ביחס לאבות (61.43% ו-55.7% בהתאמה).

עמדות בנוגע לשיויון חברתי-כלכלי וכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים

עמדות בנוגע לשיויון-חברתי כלכלי

הכרה בקיומו של "קיפוח מבני"

השאלה השנייה בשאלון, ביקשה לאמוד את ההכרה בקיומו של קיפוח מבני באמצעות תמיכה הנבדק/ת בגורמים התנהגותיים/ מבניים ככאלו שמשפיעים על מעמדו של אדם בחברה הישראלית. מידת התמיכה בגורמים מבניים, נמדדה באמצעות האינדקטורים הבאים: מגדר, מוצא, מקום מגורים, השכלת ההורים, לאום. מידת התמיכה בגורמים התנהגותיים, נמדדה באמצעות האינדקטורים הבאים: קשרים אישיים, השכלת האדם עצמו, כישורים ומאמץ, ניסיון חיים ויזמות.

בהשוואת הממוצעים של קבוצת הניסוי וקבוצת הבקרה, עולה כי באופן יחסי ממוצע התמיכה בגורמים ההתנהגותיים ככאלו שמשפיעים על מעמדו של אדם בחברה הישראלית, גבוה יותר ביחס לגורמים המבניים (פרט לגורם המבני לאום). פרט לכך, ממוצעי התמיכה די דומים. לפירוט ראה לוח 3.

תמיכה בעקרונות צדק חלוקתי

השאלות השלישית, רביעית ותשיעית בשאלון, ביקשו לאמוד את מידת תמיכת הנבדק/ת בפרמטרים שונים לקביעת שכר של אדם עובד בחברה הישראלית באמצעות מספר אינדקטורים שיפורטו להלן.

התמיכה בעקרון התגמול נמדדה באמצעות שאלה שביקשה לאמוד את הסכמת הנבדק/ת עם אינדקטורים שונים שמשפיעים על גובה השכר של נושאי משרה. הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת הסכמתו/ה עם האינדקטורים הבאים: מידת האחריות שמחייב התפקיד; מספר השנים שהוקדשו ללימודים או להכשרה; מספר העובדים שנמצאים בכפיפות; איכות ביצוע העבודה ומידת הקושי הפיזי או הנפשי לבצע את העבודה.

מידת התמיכה של הנבדק/ת בעקרון השוויון, נמדדה באמצעות הפער בין השכר הראוי והשכר המצוי של נושאי משרה המשתייכים לענפים שונים במשק. לאחר מכן גובש מדד הבוחן את ההפרש בין ממוצע קבוצות המקצועות בעלי השכר הגבוה הראוי ובין ממוצע קבוצות המקצועות בעלי השכר הנמוך הראוי (לפירוט ראה/י בפרק המתודולוגיה עמוד 52-53).

מידת התמיכה של הנבדק/ת בעקרון הצורך, נמדדה באמצעות שאלה שביקשה לאמוד את הסכמת הנבדק/ת עם אינדקטורים שונים שמשפיעים על גובה השכר של נושאי משרה, הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת הסכמתו/ה עם האינדקטורים הבאים: העובד הוא הורה לילדים ומספר הילדים; העובד בעל מוגבלות חושית או פיזית; סך ההכנסות של משק הבית והעובד הוא הורה יחיד. השוואת ממוצעי התמיכה בקרב קבוצות "הניסוי" ו"הבקרה" מצביעה על תמיכה גבוהה יחסית בעקרון התגמול לעומת תמיכה נמוכה בעקרון הצורך. לפירוט ראה/י לוח 3.

לוח 3
סטטיסטיקה תיאורית – עמדות בנוגע לשיויון חברתי-כלכלי
(N=123)

קבוצת ניסוי (N=80)			קבוצת בקרה (N=52)						
טווח	סטיית תקן	ממוצע	טווח	סטיית תקן	ממוצע	משתנה	קטגוריה		
3-5	0.66	4.44	3-5	.59	4.52	לאום	מאפיינים מבניים	היתכנות קיפוח מבני	
1-5	1.07	3.69	1-5	.94	3.6	מוצא			
1-5	1.20	3.25	1-5	.99	3.47	מקום מגורים			
1-5	1.09	3.15	1-5	.91	3.77	מגדר			
1-5	1.03	3.51	1-5	.96	3.67	השכלת הורים			
3-5	.61	4.23	2-5	.63	4.27	השכלת האדם עצמו			
2-5	.71	4.36	2-5	.77	4.31	כישורים ומאמץ	מאפיינים התנהגותיים		
2-5	.75	4.44	3-5	.63	4.42	קשרים אישיים			
2-5	.87	4.01	1-5	.78	4.06	ניסיון חיים			
2-5	.72	3.98	2-5	.75	3.96	יזמות			
0.05-0.63	.14	.30	0.05-0.63	.13	.32	מדד שיוויון 3	עקרון השיוויון	עקרונות צדק חלוקתי	
3-5	.60	4.46	3-5	.51	4.61	מידת האחריות שמחייב התפקיד	עקרון התגמול		
2-5	.80	3.69	2-5	.73	3.98	מספר השנים שהוקדשו ללימודים או להכשרה			
2-5	.77	4.06	2-5	.71	4.28	מספר העובדים שנמצאים בכפיפות			
3-5	.60	4.53	2-5	.63	4.56	איכות ביצוע העבודה			
1-5	1.14	2.46	1-5	1.09	2.86	העובד הוא הורה לילדים ומספר הילדים	עקרון הצורך		
1-5	1.01	2.78	1-5	.94	2.73	העובד בעל מוגבלות חושית או פיזית			
1-4	0.94	2.07	1-5	1.06	2.39	סך ההכנסות של משק הבית			
1-5	1.07	2.53	1-5	1.13	2.65	העובד הוא הורה יחיד			

תחושת חוסר הוגנות, או קיפוח-יחסי אישי, בהכנסה ותחושת מוביליות חברתית

השאלה השביעית בשאלון ביקשה לאמוד את תחושת חוסר ההוגנות או קיפוח יחסי אישי בהכנסת הנבדק/ת. שאלות 5-8,10-11 ביקשו לאמוד את עמדת הפרט בנוגע למוביליות וליוקרה מקצועית ביחס לאב כיום, ובעוד 10 שנים.

בבחינת תחושת הקיפוח היחסי בקבוצת הניסוי ובקבוצת הביקורת עולה כי ממוצע תחושת הקיפוח היחסי כמעט זהה בקרב שתי הקבוצות, (3.66 ו-3.53 בהתאמה). בבחינת ממצאי תחושת המוביליות החברתית בקרב קבוצות "הניסוי"

ו"הבקה", עולות המגמות הבאות: האחת, בעוד שמיעוט מהנבדקים הן ב"קבוצת הניסוי" והן ב"קבוצת הבקה", חשים שהיזקה המקצועית שלהם כיום ביחס לאביהם גבוהה יותר, הרי שרובם סוברים כי בעתיד היזקה המקצועית שלהם ביחס לאביהם תהיה גבוהה יותר. שנית, הן ב"קבוצת הניסוי" והן ב"קבוצת הבקה", חלקם היחסי של אלו שסוברים שהמוביליות החברתית שלהם בעתיד תהיה חיובית, גדול מחלקם היחסי של אלו שהמוביליות החברתית שלהם כיום חיובית. לפירוט ראה לוח 4.

לוח 4
סטטיסטיקה תיאורית – עמדות בנוגע לתחושת קיפוח יחסי-אישי ומצב כלכלי-אישי
(N=123)

קבוצת ניסוי (N=80)			קבוצת בקרה (N=52)					
טווח	סטיית תקן	פרופוזיציה/ממוצע	טווח	סטיית תקן	פרופוזיציה/ממוצע	ערכים	משתנה	קטגוריה
1-4	.06	26.92%	1-4	.05	22.5%	1	יזקה מקצועית כיום ביחס לאב ⁹	מוביליות חברתית כיום
1-4	.06	32.69%	1-4	.05	22.5%	2		
1-4	.05	15.38%	1-4	.05	33.75%	3		
1-4	.06	25%	1-4	.04	21.25%	4		
-4-9	.01	1.92%	-	-	-	-4	מוביליות חברתית כיום לפני 10 שנים	
-4-9	-	-	-1-5	.01	12.5	-3		
-4-9	.01	1.92%	-1-5	.01	2.5%	-2		
-4-9	.02	3.84%	-1-5	.02	6.25%	-1		
-4-9	.06	28.84%		-	-	0		
-4-9	.05	21.15%	-1-5	.05	21.25%	+1		
-4-9	.05	21.15%	-1-5	.04	20%	+2		
-4-9	.04	9.61%	-1-5	.05	32.5%	+3		
-4-9	.03	3.84%	-1-5	.03	7.5%	+4		
-4-9	.03	3.84%	-1-5	.03	6.25%	+5		
-4-9	.02	1.92%	-	-	-	+6		
-4-9	.02	1.92%	-	-	-	+9		
1-4	.06	25%	1-4	.05	20%	1	יזקה מקצועית עתידית ביחס לאב ¹⁰	מוביליות חברתית עתידית
1-4	.03	5.76%	1-4	.04	11.25%	2		
1-4	.06	32.69%	1-4	.05	26.25%	3		
1-4	.06	36.53%	1-4	.06	42.5%	4		
-1-4	.02	1.92%	-1-4	.02	2.5%	-1	מוביליות חברתית כיום לעוד 10 שנים	
-1-4	.06	23.07%	-1-4	.04	16.25%	0		
-1-4	.07	42.31%	-1-4	.06	43.75%	+1		
-1-4	.06	19.23%	-1-4	.05	28.75%	+2		
-1-4	.04	7.69%	-1-4	.03	7.5%	+3		
-1-4	.02	3.84%	-1-4	.01	1.25	+4		
1-5	.80	3.53	1-5	.79	3.66		תחושת קיפוח יחסי	קיפוח יחסי

⁹ התשובות קודדו בהתאם למפתח הבא: 5- הרבה יותר גבוה מזה של אביך; 4- יותר גבוה; 3- בערך באותה רמה/סטטוס; 2- יותר נמוך; 1- הרבה יותר נמוך מזה של אביך; 0- אף פעם לא עבדתי/אני לא יודע במה אבא שלי עבד/אבי מעולם לא עבד/לא הכרתי את אבי/אבי נפטר.

¹⁰ לפירוט ראה/י מפתח קידוד לעיל.

רמת התמיכה של הנבדק/ת בכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים – כלכליים

השאלה הראשונה בשאלון ביקשה לאמוד את רמת התמיכה של הנבדק/ת בכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים באמצעות חמישה אינדקטורים שיפורטו להלן. רמת התמיכה נמדדה בסולם לייקארט, כאשר הערך 1 מביע רמת הסכמה מינימאלית, והערך 5 מביע רמת הסכמה מכסימלית (ראו: נספח שאלון 1). הנבדק/ת התבקש/ה לדרג את מידת התמיכה בכלי המדיניות הבאים: העלאת שיעור מיסוי על ההכנסות הגבוהות; הגדלת הקצבאות לעניים; מס הכנסה שלילי; מתן תמריץ כספי למשפחה ולקהילה (כגון הטבת מס) לסייע לאנשים עניים; עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקצבאות; התאמה תרבותית של מקום העבודה; הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה; מתן תמריץ לאנשים פרטיים לסייע לאנשים עניים; מתן תמריץ לחברות עסקיות לסייע לאנשים עניים; מתן תמריץ לארגונים התנדבותיים לסייע לאנשים עניים.

בחינה השוואתית של ממוצעי התמיכה בכלי המדיניות בקרב קבוצות ה"ניסוי" ו"הבקרה", מצביעה על התובנות הבאות: האחת, בעוד שכלי המדיניות בעל הציון הממוצע הגבוה ביותר בקרב קבוצת הניסוי וקבוצת הבקרה הוא כלי המדיניות מבוסס הסמכות, "התאמה תרבותית של מקום העבודה" (4.48 ו-4.4 בהתאמה), הרי שכלי המדיניות בעל הציון הממוצע הנמוך ביותר בקרב קבוצת הניסוי הוא כלי המדיניות מבוסס הגורמים החוץ ממשלתיים "מתן תמריץ לארגונים התנדבותיים לסייע לאנשים עניים" (2.93) ובקרב קבוצת הבקרה, כלי המדיניות מבוסס ההון הממשלתי, "הגדלת הקצבאות לעניים" (2.63). שנית, בעוד שממוצע התמיכה בכלי המדיניות מבוססי ההון ממשלתי גבוה יחסית בקרב "קבוצת הניסוי" לעומת "קבוצת הבקרה", הרי שממוצע התמיכה בכלי המדיניות מבוססי הסמכות ומבוססי גורמים חוץ ממשלתי גבוה יחסית בקרב "קבוצת הבקרה" לעומת "קבוצת הניסוי". לפירוט ראו לוח 5

לוח 5
סטטיסטיקה תיאורית – כלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים
(N=132)

קבוצת בקרה (N=52)			קבוצת ניסוי (N=80)			משתנה	קטגוריה
טווח	סטיית תקן	ממוצע	טווח	סטיית תקן	ממוצע		
1-5	1.17	3.55	1-5	1.03	3.83	העלאת שיעור מיסוי על ההכנסות הגבוהות	כלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי
1-5	1.04	2.63	1-5	1.03	2.97	הגדלת הקצבאות לעניים	
2-5	0.96	3.67	2-5	0.87	3.87	מס הכנסה שלילי	
1-5	1.13	3.73	1-5	1.005	3.55	עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקצבאות	כלי מדיניות מבוססי סמכות
3-5	0.66	4.40	2-5	0.69	4.48	התאמה תרבותית של מקום העבודה	
1-5	1.10	3.55	1-5	0.91	4.08	הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה	
1-5	1.18	3.36	1-5	1.13	3.36	מתן תמריץ לאנשים פרטים לסייע לאנשים עניים	כלי מדיניות מבוססי גורמים חוץ ממשלתיים
1-5	1.09	3.46	1-5	1.15	3.15	מתן תמריץ לחברות עסקיות לסייע לאנשים עניים	
1-5	1.04	3.03	1-5	0.95	2.93	מתן תמריץ לארגונים התנדבותיים לסייע לאנשים עניים	

מודלי רגרסיות

בכדי לבחון את המתאם בין המשתנים הסוציודמוגרפיים ומשתני העמדות ובין כלי המדיניות לצמצום פערים חברתיים- כלכליים, הורצו מספר מודלי רגרסיה. להלן יוצגו מודלים המשקפים תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי (הגדלת הקיצבאות לעניים, העלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות ומס הכנסה שלילי) ותמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות (עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות, תמיכה בהתאמה תרבותית של מקום העבודה ותמיכה במתן הכשרה/ הסבה מקצועית).

לוח 6

לוח מקדמי רגרסיה (וטעויות תקן) המשקפים את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי (N=132)

משתנה מוסבר: תמיכה במס הכנסה שליילי	משתנה מוסבר: תמיכה בהעלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות	משתנה מוסבר: תמיכה בהגדלת הקיצבאות לעניים	מודל
(3) Ologit	(2) Ologit	(1) Ologit	משתנה
			עמדות בנוגע להיתכנות קיפוח מבני
.2287126 (.1920094)	.1797696 (.1986039)	-.3501638*** (.0415889)	תמיכה במגדר כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה
.2690759 (.1894306)	.2034558 (.2447225)	.3245413 (.3244244)	תמיכה במוצא כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה
-.0049756 (.2762382)	.205479* (.0932604)	-.0404382 (.0612695)	תמיכה במקום מגורים כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה
-.4500431*** (.0710144)	-.0398292 (.1863288)	.194812* (.0941821)	תמיכה בהשכלת הורים כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה
.4968942** (.1620834)	.4101388 (.4353607)	-.1500861 (.086579)	תמיכה בלאום כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה
			עקרון השוויון
-1.075676 (1.213605)	.1265483 (.2162478)	1.18255 (1.171208)	מדד שוויון
			עיקרון הצורך
-.1782355 (.1194731)	.170675 (.4660008)	-.2881804 (.2371866)	תמיכה בהעובד הוא הורה לילדים ומספר הילדים כפרמטר המשפיע על השכר
.1986337 (.2574547)	-.2931407 (.266988)	-.3829519*** (.0821337)	תמיכה בהעובד בעל מוגבלות חושית או פיזית כפרמטר המשפיע על השכר
-.3456585 (.2548796)	.1458983* (.0632306)	.0812127 (.4638131)	תמיכה בסך ההכנסות של משק הבית כפרמטר המשפיע על השכר
.3943552** (.0632631)	.2499088*** (.0493209)	.9325661** (.3138488)	תמיכה בהעובד הוא הורה יחיד כפרמטר המשפיע על שכר
			עמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי
.1518451 (.3968117)	.4998828 (.3247115)	.3486355 (.3615156)	תחושת קיפוח יחסי
-.0432785*** (.0059133)	-.0919673 (.1016795)	-.0816247 (.1238903)	תפיסת מוביליות חברתית נוכחית
-.1150949 (.1256803)	.1221652** (.0419596)	.1350658 (.3407073)	תפיסת מוביליות חברתית עתידית
-.0241678 (.2451521)	.2675159 (.1927341)	-.301415 (.3137241)	תפיסת יוקרה מקצועית נוכחית בהשוואה לאב
-.0716123 (.229214)	.221038* (.086197)	.0568446 (.1277972)	תפיסת יוקרה מקצועית עתידית בהשוואה לאב
			מאפיינים סוציו-דמוגרפיים
.6833819*** (.1581934)	.1968735*** (.0590116)	1.461739*** (.4151611)	תואר מאסטר במדיניות ציבורית
.8667191*** (.0733849)	1.218504 *** (.01464)	1.093724*** (.0594617)	מגדר (זכר)
-.1582835 (.427393)	-.2734438 (.3343901)	-1.414642*** (.0569533)	מגדר (זכר) * תואר במדיניות ציבורית
.0911973 (.0903472)	-.0064012 (.1108942)	.0145535 (.1200723)	גיל
.361669*** (.0379297)	.2096341* (.0879892)	.0106862 (.0236854)	רמת דתיות כיום
-.39681** (.1321605)	-.1730038 (.5207967)	-.0106862 (.0236854)	רמת דתיות בגיל 15
-.1422321 (.4940404)	.1296308*** (.0197945)	.492434* (.55424)	הכנסת הנבדק
.4910523 (.3910261)	.7504595 (.4714394)	.2994949 (.288602)	שיוך פוליטי
132	132	132	מספר תצפיות
0.1396***	0.1087***	0.1064***	R ²
.000	.000	.000	chi ² / F
144.89677-	163.44377-	168.8922-	Log likelihood

*p<.05; **p<.01; ***p<.001¹¹

כל הרגרסיות כוללות את משתני הבקרה המפוקחים הבאים: מגדר, גיל, רמת דתיות כיום, רמת דתיות בגיל 15, הכנסת הנבדק ושיוך פוליטי. נעשה שימוש בסטיית תקן מסוג "Clustered robust" על פי המשתנה שיוך למדיניות ציבורית (אינו=0, שיוך=1) ושימוש במבחן F * מדד השוויון שנבחר הוא מדד שוויון שלוש כפי שמתואר בעמוד 28

ראוי Equality3=

Lower's average
Higher's average

¹¹ רמת המובהקות של המשתנה קיבלה את הערכים הבאים: גבוהה (p<.001); בינונית (p<.01); ונמוכה (p<.05)

לוח 6 מציג הגורמים המשקפים את מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוססי הון ממשלתי: תמיכה בהגדלת הקיצבאות לעניים; תמיכה בהעלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות ותמיכה במס הכנסה שלילי (משתנים מוסברים). ככלל ניתן לומר, כי כל המודלים מסבירים באופן נמוך (כ-10%) ומובהק את שונות התמיכה בכלי המדיניות.

בבחינת המתאם בין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, תמיכה בעמדות חברתיות-כלכליות ועמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי ותחושת קיפוח יחסי ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי עולות התובנות הבאות: ראשית, ניתן לומר שמשתני המאפיינים הסוציו-דמוגרפים, בעלי מתאם חזק ומובהק יותר עם מידת התמיכה בכלי מדיניות אלו, ביחס למשתני העמדות. שנית, התמיכה בגורמים הבאים היא בעלת המתאם המובהק ביותר עם מידת התמיכה בכלי מדיניות אלו: מגדר והשכלת הורים כמשפיעים על מעמדו בחברה (עמדות בנוגע להיתכנות של קיפוח מבני); העובד בעל מוגבלות חושית או פיזית כפרמטר המשפיע על השכר (עקרון הצורך); תפיסת מוביליות חברתית נוכחית (עמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי); תואר מאסטר במדיניות ציבורית; מגדר (זכר), רמת דתיות כיום והכנסת הנבדק. משתנים נוספים בעלי מידת מובהקות נמוכה יותר הם: מקום מגורים בילדות כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה ולאום כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה (היתכנות של קיפוח מבני); סך ההכנסות של משק הבית כפרמטר המשפיע על השכר (עקרון הצורך); תחושת מוביליות חברתית עתידית ותפיסת יוקרה מקצועית עתידית בהשוואה לאב (עמדות בנוגע למצב אישי). שלישית, ככלל ניתן לומר, כי בעוד שהיקף הקשרים בין מקדמי הרגרסיה לכלי המדיניות "הגדלת הקיצבאות לעניים" הוא הגדול ביותר ביחס לשאר כלי המדיניות מבוססי ההון הממשלתי ולאחריו בסדר יורד "תמיכה בהעלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות" ו"תמיכה במס הכנסה שלילי".

לוח 7

לוח מקדמי רגרסיה (וטעויות תקן) המשקפים את מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוססי סמכות (N=132)

משתנה מוסבר: תמיכה במתן הכשרה/הסבה מקצועית למחזורי עבודה	משתנה מוסבר: תמיכה בהתאמה תרבותית של מקום העבודה	משתנה מוסבר: תמיכה בעידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות	מודל
(3) Ologit	(2) Ologit	(1) Ologit	משתנה
			עמדות בנוגע להיתכנות קיפוח מבני
-.0327739 (.4469107)	-.5494155 (.3386524)	-.1929024 (.1981459)	תמיכה בקשרים אישיים כפרמטר המשפיע על מעמדו של אדם בחברה
1.066416 (.7303961)	.4228536 (.6017613)	.1516832 (.1317533)	תמיכה בהשכלת האדם עצמו כפרמטר המשפיע על מעמדו של אדם בחברה
-.1136466 (.2547633)	-.1881557 (.2197814)	-.1783442*** (.0055884)	תמיכה בכישורים ומאמץ כפרמטר המשפיע על מעמדו של אדם בחברה
.322959 (.4222255)	.4801361*** (.0280123)	-.0226705 (.0427783)	תמיכה ביזמות כפרמטר המשפיע על מעמדו של אדם בחברה
.6318215*** (.0931318)	.1822482 (.1.101951)	.0035999 (.1369865)	תמיכה בניסיון חיים כפרמטר המשפיע על מעמדו של אדם בחברה
			עיקרון התגמול
-.479837*** (.0352221)	-.2615862** (.089675)	.7782876*** (.412869)	תמיכה במידת האחריות שמחייב התפקיד כפרמטר שמשפיע על השכר
.3049673 (.3507692)	.248519 (.131403)	.4229214 *** (.073167)	תמיכה במספר העובדים שנמצאים בכפיפות כפרמטר שמשפיע על השכר
-.0418656 (.0524558)	.5452748 (.2896419)	.2318568 (.2850015)	תמיכה במספר השנים שהוקדשו ללימודים או להכשרה כפרמטר המשפיע על השכר
-.1119411*** (.0243177)	-.1627669 (.449368)	-.1549659 (.099145)	איכות ביצוע העבודה כפרמטר המשפיע על השכר
			עמדות בנוגע למצב אישי
-.4121261 (.2769165)	-.3866067*** (.0981386)	.0397567 (.2955515)	תחושת קיפוח יחסי
-.0114441 (.1498754)	.0548511 (.1013597)	.0766272*** (.0061409)	תפיסת מוביליות חברתית נוכחית
.2405689 (.3005528)	-.145146 (.3262728)	-.1111827*** (.0301847)	תפיסת מוביליות חברתית עתידית
-.3627256 (.3841124)	-.1398873* (.0635981)	-.4113746*** (.0287957)	תפיסת יוקרה מקצועית נוכחית בהשוואה לאב
.2585009** (.0858862)	.0627822 (.3183841)	-.104389 (.0654894)	תפיסת יוקרה מקצועית עתידית בהשוואה לאב
			מאפיינים סוציו דמוגרפיים
-.2675833 (.3573216)	.8946221 (.6721755)	-.1086*** (.0668923)	תואר מאסטר במדיניות ציבורית
-.1262975 (.3139374)	-.1802422 (.2667776)	.0783878 (.1656331)	מגדר (זכר)
.6652994*** (.0391288)	.2503991 (.2899662)	1.123321*** (.0991158)	מגדר (זכר) * תואר במדיניות ציבורית
.1677976 (.1207234)	.1112571 (.0917037)	-.0477391 (.069278)	גיל
.096183 (.4456989)	.3327512** (.1105985)	.0752231 (.0523725)	רמת דתיות כיום
.0465011 (.2784799)	.2228837 (.3907088)	.0342466 (.096169)	רמת דתיות בגיל 15
-.0752943 (.0530096)	.025807 (.470465)	.132613* (.0640663)	הכנסת הנבדק
.4948275 (.2816222)	-.0913779 (.386723)	-.7667032*** (.0203838)	שיוך פוליטי
132	132	132	מספר תצפיות
0.1599***	0.1078***	0.1070***	R ²
.000	.000	.000	chi ² / F
104.17132-	159.10675-	167.26416-	Log likelihood

*p<.05; **p<.01; ***p<.001¹²

כל הרגרסיות כוללות את משתני הבקרה המפורקים הבאים: מגדר, גיל, רמת דתיות כיום, רמת דתיות בגיל 15, הכנסת הנבדק ושיוך פוליטי.

נעשה שימוש בסטיית תקן מסוג "Clustered robust" על פי המשתנה שיוך למדיניות ציבורית (0=אינו שייך, 1=שייך) ושימוש במבחן F

¹² רמת המובהקות של השפעת המשתנה קיבלו את הערכים הבאים: גבוהה (p<.001); בינונית (p<.05); ונמוכה (p<.01)

לוח 7 מציג הגורמים המשקפים את מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוססי סמכות: תמיכה בעידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות; תמיכה בהתאמה תרבותית של מקום העבודה ותמיכה במתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה (משתנים מוסברים). ככלל ניתן לומר, כי כל המודלים מסבירים באופן נמוך (כ-10%) ומובהק את שונות התמיכה בכלי המדיניות.

בבחינת המתאם בין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, תמיכה בעמדות חברתיות-כלכליות ועמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי ותחושת קיפוח יחסי, ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות עולות התובנות הבאות: ראשית, ניתן לומר שבניגוד לממצאי מקדמי הרגרסיה בלוח 6, משתני העמדות בעלי מתאם חזק ומובהק יותר עם מידת התמיכה בכלי מדיניות אלו, ביחס למשתני המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים. שנית, התמיכה בגורמים הבאים היא בעלת המתאם המובהק ביותר: כישורים ומאמץ, יזמות וניסיון חיים כמשפיעים על מעמדו של אדם בחברה (עמדות בנוגע להיתכנות של קיפוח מבני); מידת האחריות שמחייב התפקיד, מספר העובדים שנמצאים בכפיפות ואיכות ביצוע העבודה כפרמטרים המשפיעים על השכר (עקרון התגמול), תחושת קיפוח יחסי, תפיסת מוביליות חברתית נוכחית, תפיסת מוביליות חברתית עתידית ותפיסת יוקרה מקצועית נוכחית ביחס לאב (עמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי), תואר מאסטר במדיניות ציבורית ושיוך פוליטי. משתנים נוספים בעלי רמת מובהקות נמוכה יותר הם: תפיסת יוקרה מקצועית עתידית בהשוואה לאב (עמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי); רמת דתיות כיום והכנסת הנבדק. שלישית, ככלל ניתן לומר, כי היקף הקשרים בין מקדמי הרגרסיה לכלי המדיניות "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות" הוא הגדול ביותר ביחס לשאר כלי המדיניות מבוססי הסמכות, ביחס לכלי המדיניות "תמיכה בהתאמה תרבותית של מקום העבודה" ו"מתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה".

הדיון כולל מספר חלקים : האחד, דיון בממצאי מקדמי הרגרסיה המשקפים את התמיכה בכלי המדיניות מבוססי הון ממשלתי וכלי מדיניות מבוססי התנהגות/סמכות; השני, ההשלכות התיאורטיות והמחקריות הנגזרות ממצאים אלו והשלישי, הצגת מגבלות המחקר והצעות למחקרים נוספים בתחום .

סיכום מאפייני אוכלוסיית המדגם

בבחינת מגמות התמיכה בהיתכנות קיפוח מבני, עקרונות צדק חלוקתי ותמיכה בכלי המדיניות השונים לצמצום פערים חברתיים-כלכליים עולים הממצאים הבאים :

בהתייחס למידת התמיכה בהיתכנות קיפוח מבני, מאפייני אוכלוסיית המדגם מצביעים על כך, שהן קבוצות הניסוי והן קבוצת הביקורת דירגו את הגורם המבני לאום כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה בישראל, בציון הממוצע הגבוה ביותר. ניתן לשער כי הדבר קשור לדומיננטיות של השיח האתנו-לאומי בחברה הישראלית הרואה את בני המיעוט הערבי, כמופלים לרעה בתחומי חיים שונים (אדווה, 2009). כמו כן השוואת ממוצעי התמיכה בהיתכנות קיפוח מבני בקרב קבוצות הניסוי והבקרה מצביעים על כך שבאופן יחסי ממוצע התמיכה בגורמים התנהגותיים גבוה יותר ביחס לגורמים מבניים (פרט לגורם המבני לאום, שצויין לעיל).

מאפיינים אלו, עומדים בקנה אחד עם מחקרים נוספים שנערכו בישראל ובמדינות מערב אירופאיות בקרב כלל האוכלוסייה ובקרב אוכלוסיית מעצבי המדיניות, בנוגע להיתכנות קיפוח מבני (Kluegel & Smith, 1986 ;Kreidl,2000; Lepianka et al.,2010;Oorchot & Halman, 2000 ; אפשטיין קפלן ונבו, 2002 ; כהן ואחרים, 2008 ; כץ ואחרים, 2009).

בהתייחס למידת התמיכה בעקרונות צדק חלוקתי, השוואת הממוצעים מצביעה על כך שהן קבוצת הניסוי והן קבוצת הבקרה, דירגו את האינדקטורים המייצגים את "עקרון התגמול", בציונים ממוצעים הגבוהים יותר מהאינדקטורים המייצגים תמיכה ב"עקרון הצורך" . כמו כן, נמצא כי קיימת תמיכה בינונית ב"עקרון השוויון". ממצאים אלו, מתיישבים עם תיאוריות האידאולוגיה השלטת והרעיונות הציבוריים, ועומדים בהלימה לטענה לפיה קיים בישראל שיח ניאו-ליברלי המדגיש את תגמול הפרט על פי הישגים ויכולות אישיות (רם, 1999 :

(Berman, 1991; Della Fava, 1986; Ritzman & Tomaskovic-Devey, 1992). כמו כן, ניתן לטעון שהנטייה לתמוך בסיבות התנהגותיות ככאלו שמשפיעות על מעמדו של אדם בחברה הישראלית ובעקרון התגמול מאוששת את תיאוריית "האינטרס האישי". תלמידי ובוגרי חוגי המאסטר תומכים בעמדות אשר משמרות מעמדם החברתי, שכן, תמיכה גורפת בהיתכנות של קיפוח מבני ובתגמול על פי עקרון הצורך עשויה לתת עדיפות לקבוצות אוכלוסיות מוחלשות ולערער את מעמדם החברתי (d'Anjou et al, 1995, Ritzman & Tomaskovic-Devey, 1992).

בהתייחס למידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים-כלכליים, השוואת הממוצעים בין קבוצת הניסוי וקבוצת הבקרה, מצביעה על כך שכלי המדיניות שקיבל את הציון הממוצע הגבוה ביותר הוא "התאמה תרבותית של מקום העבודה", ולאחריו בסדר דומה שאר כלי המדיניות. בהקשר זה יש לציין, כי בעוד שכלי המדיניות "העלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות" ו"מס הכנסה שלילי", קיבלו ציונים ממוצעים גבוהים יחסית, הרי שכלי המדיניות "הגדלת הקיצבאות לעניים", קיבל ציון ממוצע נמוך יחסית. ממצא זה מעניין, משום שהספרות מגדירה את כלי המדיניות "העלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות" ו"הגדלת הקיצבאות לעניים", ככלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי, ומצביעה על כך שדפוסי התמיכה בהם דומים (Howlet & Ramesh, 2003).

אם כן, כיצד ניתן להסביר את התמיכה הגבוהה יחסית בהגדלת שיעור המיסוי על השכבות הגבוהות ובמס הכנסה שלילי? ייתכן שניתן להסביר ממצאים אלו באמצעות תיאוריית ההשכלה. תיאוריית זאת טוענת, כי הפרט במהלך לימודיו נחשף לתפיסות ואמונות שמעודדות שיוויון (d'Anjou et al, 1995). בהתאם לכך, יתכן ותכני הלימוד אליו נחשפו תלמידי ובוגרי בית הספר במהלך לימודיהם בבית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן, גרמו להם לאמץ את התפיסה לפיה הגדלת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות יוביל לצמצום פערי ההכנסות.

כמו כן, ניתן להסביר את התמיכה הגבוהה יחסית בכלי המדיניות, "מס הכנסה שלילי" ובכלי המדיניות מבוססי סמכות, לעומת התמיכה המועטה יחסית ב"הגדלת הקיצבאות לעניים" ובכלי מדיניות מבוססי גורמים חוץ ממשלתיים,

בשיח הציבורי המייחס לפרט את האחריות למצבו הכלכלי. בהתאם לכך, הסיוע הכלכלי לפרט תלוי במידת המאמצים שלו לצאת מהמצב הכלכלי בוא הוא שרוי ובמידת נכונותו להשתלב בשוק העבודה (כץ ואחרים, 2009).

קשר בין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, עמדות חברתיות – כלכליות וכלי מדיניות

כאמור, מודלי הרגרסיה השונים, בחנו את תרומת מקדמי הרגרסיה לשיקוף מידת התמיכה בכלי המדיניות הבאים: העלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות; מס הכנסה שלילי; הגדלת הקיצבאות לעניים ועידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות. בהמשך לכך, יוצגו להלן הסברים תיאורטיים אפשריים, לתרומת המשתנים השונים לשיקוף מידת התמיכה בכלי מדיניות אלו ומידת ההלימה שלהן לשאלה והשערות המחקר שהוצגו לעיל (לפירוט ראה/י עמוד 20).

ההשערה הראשונה בחנה את המתאם בין סיבות מבניות, עקרון הצורך ועקרון השיוויון, ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי. בבחינת חוזק המתאם בין **תמיכה בהיתכנות של קיפוח מבני ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי** עולות התובנות הבאות:

האחת, בדומה למצויין בספרות האמפירית להט ואחרים, 2007; Alesina & La Ferrara, 2005; Bowles & Gintis, 2000; Kreidle, 2000; Kluegel & Smith, 1986; Sachweh et al, 2007), ובהלימה להשערת המחקר הראשונה, תמיכה באינדקטורים הבאים, המציינים תמיכה בהיתכנות של קיפוח מבני, משקפת באופן מובהק וחיובי, את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי כדלקמן: "תמיכה במקום מגורים בילדות כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה" משקף תמיכה ב"העלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות"; "תמיכה בהשכלת הורים כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה" משקף תמיכה ב"הגדלת הקיצבאות לעניים" ו"תמיכה בלאום כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה" משקף תמיכה ב"מס הכנסה שלילי". ממצאים אלו מחזקים את ההנחה לפיה, תמיכה בסיבות התנהגותיות כמשפיעות על מעמדו של אדם בחברה, מרמזות על תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי.

השנייה, בניגוד למצויין בספרות האמפירית, ובניגוד להשערת המחקר הראשונה, תמיכה באינדקטורים הבאים המציינים תמיכה בהיתכנות של קיפוח

מבני, משקפת באופן מובהק ושלילי, את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי כדלקמן: "תמיכה במגדר, כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה" משקף באופן שלילי את מידת התמיכה ב"הגדלת הקיצבאות לעניים" ו"תמיכה בהשכלת הורים, כמשפיע על מעמדו של אדם בחברה", משקף באופן שלילי, את מידת התמיכה ב"מס הכנסה שלילי". ניתן להסביר ממצאים אלו במספר אופנים: האחד, קיים שיח אידאולוגי שלט, לפיו יש לטפל בפערים חברתיים-כלכליים על רקע מגדרי באמצעות כלי מדיניות רגולטוריים שאינם מבוססי הון ממשלתיים דוגמת חקיקה ואפליה מתקנת. השני, היתכנות יישום כלי המדיניות, מס הכנסה שלילי, תלוי במידה רבה ברצון הפרט שנמצא במעמד חברתי-כלכלי נמוך לצאת לעבוד, גם אם בשכר נמוך. מתוך שכן, הרי שלמשתנה "השכלת הורים", השפעה נמוכה יחסית על סיכויי השתלבותו בשוק העבודה בשכר נמוך. לפיכך, אפשרי כי למשתנים אלו, יהיו בעלי מתאם שלילי עם מידת התמיכה בכלי מדיניות זה, אך ראוי לבחון טענות אלו במחקר המשך עתידי.

בבחינת המתאם בין תמיכה **בעקרון הצורך ובעקרון השוויון, ובין תמיכה**

בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי עולות התובנות הבאות:

האחת, בדומה לספרות האמפרית בתחום (Lepianka et al.,2010; Sachweh et al, 2007) ובהלימה להשערת המחקר הראשונה, תמיכה באינדקטורים הבאים המציינים תמיכה בעקרון הצורך, משקפים באופן מובהק, את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי: תמיכה ב"סך ההכנסות של משק הבית, כפרמטר המשפיע על השכר" משקף תמיכה ב"העלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות" ; תמיכה ב"העובד הוא הורה יחיד, כפרמטר המשפיע על השכר" משקף תמיכה ב"הגדלת הקיצבאות לעניים", "העלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות" ו"מס הכנסה שלילי". ממצאים אלו, מחזקים את ההנחה לפיה, תמיכה בעיקרון הצורך, מרמזת על תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי.

השנייה, בניגוד לממצאי מחקרם של סצ'ואה ואחרים (2007), ובניגוד להשערת המחקר הראשונה, תמיכה באינדקטור, "העובד הוא בעל מוגבלות חושית או פיזית", כפרמטר המשפיע על השכר, משקף באופן מובהק ושלילי, את מידת התמיכה בכלי המדיניות, "הגדלת הקיצבאות לעניים".

ניתן להסביר ממצאים אלו בכך שכיום הקיצבאות הממשלתיות שניתנות לעניים, ניתנות הן לעניים שהגיעו לעוני מסיבות שאין ביכולתם להשפיע עליהם כגון מחלה או נכות, והן לעניים שלא ממצים את פוטנציאל ההשתכרות שלהם, ומעדיפים שלא לצאת לעבוד ולקבל תמיכה כספית מהמדינה (כגון, תלמידי ישיבה). מתוך שכך, ייתכן כי הפרט תומך בטענה לפיה ראוי שמוגבלות חושית או פיזית תשפיע על השכר בדמות קיצבאות הנכות, אך מתנגד להגדלת הקיצבאות לעניים בכללותם. וזאת מפני שהוא סובר שהגדלת הקיצבאות לעניים, תעודד פרטים שכיום עובדים בשכר נמוך יחסית, להפסיק לעבוד ולהיסמך על קיצבאות המדינה. לפיכך, אפשרי כי משתנה זה יהיה בעל מתאם שלילי עם מידת התמיכה בכלי המדיניות "הגדלת הקיצבאות לעניים", אך יש לבחון טענה זאת במחקר המשך.

השערת המחקר השלישית, בחנה את הקשר בין פרטים שחוו מוביליות חברתית כלפי מטה ופרטים שחווים תחושת קיפוח יחסי, ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי. בבחינת **המתאם בין תמיכה בעמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי, ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי** עולות התובנות הבאות:

האחת, בדומה למחקרם של אליסנה ופררה (2005) ובהלימה להשערת המחקר השלישית המבוססת על תיאוריית האינטרס האישי (d'Anjou et al, 1995; Rosemary et al, 1992), פרטים שחוו מוביליות חברתית חיובית, נוטים לתמוך פחות בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי (מס הכנסה שלילי). הספרות האמפרית (Alesina & La Ferrara, 2005) מסבירה זאת בכך, שחווית המוביליות החברתית החיובית שלהם גורמת להם להחזיק בתפיסה לפיה לכל פרט אפשרות שווה להצליח. בהתאם לכך, מדיניות של חלוקה מחדש של המשאבים, אינה המדיניות המועדפת.

השנייה, בניגוד למצויין בספרות האמפרית (Alesina & La Ferrara, 2005; Benabou & Piketty ; 1996; Ok, 2005), ובניגוד להשערת המחקר השלישית, פרטים בעלי תפיסת מוביליות חברתית עתידית חיובית ופרטים בעלי תפיסת יוקרה מקצועית בהשוואה לאב חיובית, הסבורים כי מצבם הכלכלי אישי עתיד להשתפר בהשוואה להיום, נטו יותר לתמוך בכלי מדיניות מבוסס ההון ממשלתי, "הגדלת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות". ממצא זה מעניין, משום שבניגוד לתיאוריית האינטרס האישי (d'Anjou

et al, 1995; Rosemary et al, 1992), פרטים אלו מוכנים לשלם יותר מיסים ולהשתכר פחות, בכדי לצמצם אי שיוויון חברתי- כלכלי. ניתן לייחס לממצא זה מספר הסברים: קלוגל וסמית' (1986), מציעים במחקרם, הסבר תיאורטי לעמדות שמנוגדות לכאורה לתיאוריית האינטרס האישי. ההסבר התיאורטי שהם מציעים לכך היא תיאוריית ה- "split-consciousness theory". תיאוריה זאת טוענת, כי יתכן והפרט יחזיק בעמדות הנוגעות לתופעה חברתית מסוימת שנראות לכאורה סותרות. לרוב תהליך זה מתרחש, כאשר הפרט מחזיק באמונה מסוימת בנוגע לתופעה חברתית ואז עולה שיח ציבורי המבוסס על אמונה הסותרת את עמדתו המקורית של הפרט. הפרט מחד, אינו רוצה לזנוח את אמונותיו הישנות ומאידך, אינו רוצה לדחות את הנורמות הרווחות. כתוצאה מכך, הפרט מאמץ לו את העמדות הסותרות לכאורה, אך משתמש בהן בכדי לפרש תופעות חברתיות שונות. בהתאם לכך, ניתן לומר כי הפרט שסבור שמעמדו החברתי-כלכלי עתיד להשתנות לטובה, תומך אמנם בהעלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות, אך מתייחס לבעלי ההכנסות שנמצאות באלפיון העליון, ולא להכנסתו העתידית. עמדה זאת, מאפשרת לו ליישב את הסתירה האפשרית שבין שיפור מעמדו החברתי-כלכלי ובין העלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות. מתוך שכך, ראוי לבחון טענה זאת במחקר המשך.

השערת המחקר החמישית בחנה את הקשר בין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי. בבחינת המתאם בין **מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי**, עולות התובנות הבאות: האחת, בהלימה להשערת המחקר החמישית ובהתבסס על תיאוריית ההבנייה החברתית (גיא, 2009; Kelman, 1974; Giddens, 1977) והספרות האמפרית בנושא (גיא, 2009; וויס, 2004; Weiss et al, 2004), סטודנטים ותלמידי תכנית המצטיינים בבית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן, נטו לתמוך יותר בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי, ביחס לתלמידי ובוגרי חוגי מוסמך אחרים. ממצאים אלו מחזקים את הטענה לפיה, תכני הלימוד ומערכת הערכים אליה נחשפים הסטודנטים עשויים לרמוז על עמדותיהם בנוגע לכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי.

השנייה, בניגוד להשערת המחקר החמישית, לתיאוריה המגדרית (גילון, 2002) ולמחקרים שנמצאו בנושא (גיא, 2009; וויס, 2004; Beck et al, 1999; Kluegel & Smith, 1986; Weiss et al, 2004) ובהלימה למחקרם של כהן ואחרים (2008), נמצא, כי גברים נטו יותר לתמוך מנשים, בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי. בהקשר זה יש לציין, כי גברים שהם סטודנטים למדיניות ציבורית נטו פחות לתמוך בכלי מדיניות מבוסס הון ממשלתי, "הגדלת הקיצבאות לעניים". ממצא זה מעניין, משום שבאופן כללי, גברים נטו לתמוך יותר בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ותלמידי ובוגרי בית הספר למדיניות ציבורית נטו לתמוך יותר בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי. אך כאשר נבנה משתנה אינטראקציה "מגדר (זכר) * שיוך למדיניות ציבורית", הרי שממצאי הרגרסיה מצביעים על כך, שגברים שהם תלמידי/בוגרי בית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן, נוטים לתמוך פחות, בכלי המדיניות מבוסס הון ממשלתי, "הגדלת הקיצבאות לעניים". מתוך שכך ניתן להצביע על שתי מסקנות עיקריות: האחת, נשים שהן תלמידות/בוגרות בית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן, נוטות יותר לתמוך בכלי מדיניות מבוסס הון ממשלתי, "הגדלת הקיצבאות לעניים", ביחס לגברים בעלי שיוך אקדמי זהה. והשנייה, אוכלוסיית גברים זאת מובחנת מכלל אוכלוסיית הגברים שנבדקה. מתוך שכך, ראוי לבחון במחקר המשך את הגורמים לכך.

השלישית, בדומה לתיאוריית ההבנייה החברתית (גיא, 2009; Kelman, 1974; Giddens, 1977) ולמחקרם של כהן ואחרים (2008), ככל שהפרט דתי יותר, כך הוא יותר נוטה לתמוך בכלי המדיניות מבוססי הון ממשלתי, "הגדלת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות" ו"מס הכנסה שלילי". ממצאים אלו מחזקים את הטענה לפיה, אורח חיים דתי-מסורתי, עשוי לרמוז על תמיכה רחבה יותר בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי לצמצום אי שוויון חברתי-כלכלי. בהקשר זה יש לציין, כי פרטים שהיו דתיים ומסורתיים בגיל 15, נטו לתמוך פחות בכלי המדיניות, מס "הכנסה שלילי". מתוך שכך ראוי לבחון בקרב אוכלוסייה זאת את הסיבה לשונות במידת התמיכה במחקר המשך.

רביעית, בניגוד להשערת המחקר החמישית, לתיאוריית האינטרס האישי (Rosemary et al, 1992; d'Anjou et al, 1995), ולספרות האמפירית בתחום (אפשטיין ואחרים, 2002; גיא, 2009; שלו, 2007; Alesina & La Ferrara, 2005;

; Bowles & Gintis, 2000; Cnaan et al, 1992; Fong, 2001; Romer, 1975
 (Sachweh et al, 2007). ככל שהפרט בעל הכנסה גבוהה יותר, כך הוא נוטה יותר
 לתמוך בכלי המדיניות מבוססי ההון הממשלתי, "הגדלת שיעור המיסוי על
 ההכנסות הגבוהות" ו"מס הכנסה שלילי". ההסבר לכך עשוי להיות זהה להסבר
 שונות השפעת המוביליות החברתית והיוקרה המקצועית העתידית ולתיאוריית ה-
תיאוריית ה- "split-consciousness theory", יתכן והפרט תומך אמנם בהעלאת
 שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות, אך מתייחס לבעלי ההכנסות שנמצאות
 באלפיון העליון ולא להכנסות העתידית. עמדה זאת, מאפשרת לו ליישב את
 הסתירה האפשרית שבין הכנסות הגבוהה יחסית ובין העלאת שיעור המיסוי על
 ההכנסות הגבוהות. מתוך שכן, ראוי לבחון טענה זאת במחקר המשך.

ההשערה השנייה, בחנה את הקשר בין תמיכה בסיבות התנהגותיות
 ובעקרון התגמול, ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות. בבחינת
**המתאם בין התמיכה בסיבות התנהגותיות ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות
 סמכות, עולות התובנות הבאות:**

האחת, בהתבסס על המצויין בספרות האמפירית להט ואחרים, 2007; Alesina &
 La Ferrara, 2005; Bowles & Gintis, 2000; Kreidle, 2000; Kluegel &
 (2007) Sachweh et al, 1986; Smith, ובהלימה להשערת המחקר השנייה,
 תמיכה באינדקטורים הבאים המציינים תמיכה בסיבות התנהגותיות, משקפת
 באופן מובהק וחיובי את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות: תמיכה
 ב"יזמות, כפרמטר המשפיע על מעמדו של אדם בחברה", משקפת תמיכה ב"התאמה
 תרבותית של מקום העבודה" ותמיכה ב"ניסיון חיים", כפרמטר המשפיע על מעמדו
 של אדם בחברה", משקפת תמיכה ב"מתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי
 עבודה". ממצאים אלו מאוששים באופן חלקי את ההנחה לפיה, תמיכה בסיבות
 התנהגותיות, כמשפיעות על מעמדו של אדם בחברה, מרמזות על תמיכה בכלי
 מדיניות מבוססי סמכות. השנייה, בניגוד להשערת המחקר השנייה ולספרות
 האמפירית בנושא להט ואחרים, 2007; Bowles; Alesina & La Ferrara, 2005;
 & Gintis, 2000; Kreidle, 2000; Kluegel & Smith, 1986; Sachweh et al
 (2007), תמיכה באינדקטור, "תמיכה בכישורים ומאמץ", כפרמטר המשפיע על

מעמדו של אדם בחברה משקפת באופן שלילי ומובהק את מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוסס הסמכות, "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות". ייתכן והדבר נובע מקשרי גומלין עם מאפייני רקע נוספים של הנבדקים, דוגמת הכרות אישית עם מקבלי קיצבאות עניים, אך ראוי לבחון טענה זאת במחקר המשך.

בבחינת המתאם בין תמיכה בעקרון התגמול, ובין תמיכה בכלי מדיניות

מבוססי סמכות, עולות התובנות הבאות:

האחת, בהתבסס על מחקרם של לפינקר ואחרים (2010) ותיאוריית האינטרס האישי (d'Anjou et al, 1995; Rosemary et al, 1992; Wegener, 1991), ובהלימה להשערת המחקר השנייה, תמיכה באינדקטורים הבאים המציינים תמיכה בעקרון התגמול, משקפת באופן מובהק תמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות כדלקמן: תמיכה ב"מידת האחריות שמחייב התפקיד" ותמיכה ב"מספר העובדים שנמצאים בכפיפות", כפרמטרים המשפיע על השכר משקפת באופן מובהק, תמיכה ב"עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות". ממצאים אלו מאוששים באופן חלקי את ההנחה לפיה, תמיכה בעקרון התגמול מרמזת על תמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות. השנייה, בניגוד להשערה הראשונה ולתימוכין האמפיריים לכך, תמיכה באינדקטורים הבאים המייצגים תמיכה בעקרון התגמול, משקפת באופן מובהק ושילי את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות כדלקמן: תמיכה ב"מידת האחריות שמחייב התפקיד" ותמיכה ב"מספר העובדים שנמצאים בכפיפות", כפרמטרים המשפיעים על השכר משקפת באופן שלילי את מידת התמיכה ב"התאמה תרבותית של מקום העבודה" ו"מתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה", ותמיכה ב"איכות ביצוע העבודה", כפרמטר המשפיע על השכר, משקפת באופן שלילי, את מידת התמיכה ב"מתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה". יתכן וניתן להסביר זאת באמצעות קשרי גומלין עם עמדות נוספות דוגמת, יחס שלילי לאוכלוסיית החרדית, אשר מהווים אחד מקהלי היעד העיקריים של כלי המדיניות "התאמה תרבותית של מקום העבודה", אך ראוי לבחון טענה זאת במחקר המשך.

השערת המחקר הרביעית, בחנה את הקשר בין פרטים שחוו מוביליות חברתית כלפי מעלה ופרטים שאינם חווים תחושת קיפוח יחסי, ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות. בבחינת המתאם בין תמיכה בעמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי, ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות עולות התובנות הבאות:

האחת, בהתבסס על תיאוריית האינטרס האישי (d'Anjou et al, 1995; Rosemary et al, 1992) ועל הספרות המחקרית בתחום (Alesina & La Ferrara, 2005; Bowles & Gintis, 2000; Benabou & Ok, 2001a; , Moreno- Ternero, 2007; Alesina & La Ferrara, 2005 בתוך Piketty, 1996; Sinn, 1995) ובהלימה להשערת המחקר הרביעית, המבוססת על תיאוריית האינטרס האישי, תמיכה בעמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי הבאות משקפת באופן מובהק וחיובי את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוסס סמכות כדלקמן: תפיסת מוביליות חברתית חברתית נוכחית חיובית, משקפת תמיכה ב"עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות" ותפיסת יוקרה מקצועית עתידית בהשוואה לאב, חיובית, משקפת תמיכה ב"מתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה". הספרות האמפרית (Alesina & La Ferrara, 2005), מסבירה זאת בכך שחווית המוביליות החברתית ותפיסת המוביליות החברתית העתידית החיובית של הפרט, גורמת לו להחזיק בתפיסה, לפיה לכל פרט אפשרות שווה להצליח.

השנייה, בניגוד למצויין בספרות האמפרית (Alesina & La Ferrara, 2005; Benabou & Ok, 2001a; Piketty, 1996 in Alesina & La Ferrara, 2005) ובניגוד להשערת המחקר הרביעית, העמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי הבאות, משקפות באופן מובהק ושליילי את מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות כדלקמן: תחושת קיפוח יחסי משקפת באופן שליילי תמיכה ב"התאמה תרבותית של מקום העבודה"; תפיסת מוביליות חברתית עתידית חיובית משקפת באופן שליילי תמיכה ב"עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות" ותפיסת יוקרה מקצועית נוכחית חיובית משקפת באופן שליילי תמיכה ב"עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות" ו"התאמה תרבותית של מקום העבודה". ייתכן והסבר אפשרי לממצאים אלו טמון בסיפור החיים הנלווה לתפיסת המוביליות החברתית ולתחושת הקיפוח היחסי. בהתאם לכך, ראוי לבחון הנחה זאת במחקר עתידי הבוחן את הנושא.

השערת המחקר השישית בחנה את הקשר בין מאפיינים סוציו דמוגרפיים ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות. בבחינת המתאם בין **מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות**, עולות התובנות הבאות:

האחת, בהלימה להשערת המחקר השישית ובהתבסס על תיאוריית ההבנייה החברתית (גיא, 2009 ; 1974 Kelman, 1977 Giddens) והספרות האמפירית בנושא (גיא, 2009 ; וויס, 2004 ; Weiss et al, 2004), סטודנטים ותלמידי תכנית ההצטיינות בית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן נטו לתמוך פחות בכלי מדיניות מבוססי הסמכות, "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות", ביחס לתלמידי ובוגרי חוגי מוסמך אחרים. ממצאים אלו מחזקים את הטענה לפיה, תכני הלימוד ומערכת הערכים אליה נחשפים הסטודנטים, עשויים לרמוז על עמדותיהם בנוגע לכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי.

השנייה, גברים שהם סטודנטים למדיניות ציבורית, נטו יותר לתמוך בכלי מדיניות מבוססי סמכות, "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות" ו"מתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה". ממצא זה מעניין, משום שבאופן כללי תלמידי ובוגרי בית הספר למדיניות ציבורית נטו פחות לתמוך בכלי מדיניות מבוססי הסמכות, "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות". אך כאשר נבנה משתנה האינטראקציה מגדר(זכר)* תואר במדיניות ציבורית, הרי שממצאי הרגרסיה מצביעים על כך שגברים שהם תלמידי/בוגרי בית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן, נוטים יותר לתמוך בכלי מדיניות זה. מתוך שכך, ניתן לומר, כי נשים שהן תלמידות/בוגרות בית הספר למדיניות ציבורית וממשל ע"ש פדרמן, נוטות פחות לתמוך בכלי מדיניות זה. ייתכן והדבר קשור למשתני רקע נוספים, דוגמת, שירות צבאי ועבר התנדבותי. מתוך שכך, ראוי לבחון במחקר המשך את הגורמים לכך.

השלישית, בניגוד להשערת המחקר, ככל שהפרט היה יותר דתי בגיל 15, כך הוא יותר תומך בכלי המדיניות מבוסס הסמכות, "התאמה תרבותית של מקום העבודה". בהקשר זה יש לציין, כי לא נמצאה השפעה של המשתנה הסוציו-דמוגרפי, רמת דתיות כיום. ניתן לשער כי ההסבר לכך טמון באוכלוסיית הנבדקים ששינתה את רמת הדתיות שלה מאז גיל 15 ועד היום (דוגמת, חזרה בשאלה), אך ראוי לבחון הנחה זאת במחקר עתידי.

רביעית, בדומה להשערת המחקר השישית, לתיאוריית האינטרס האישי (d'Anjou et al, 1995; Rosemary et al, 1992), ובהתבסס על הספרות האמפירית בתחום (אפשטיין ואחרים, 2002 ; גיא, 2009 ; שלו, 2007 ; Alesina & La Ferrara,

al,1992; Fong, 2005; Bowles & Gintis, 2000; Cnaan et al, 2007; Romer,1975; Sachweh et al 2001). ככל שהפרט בעל הכנסה גבוהה יותר, כך הוא נוטה יותר לתמוך בכלי מדיניות מבוסס הסמכות, "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות". ממצא זה מחזק את ההנחה לפיה, פרטים בעלי הכנסה גבוהה, מחזיקים בתפיסה לפיה, לכל פרט אפשרות שווה להצליח ובהתאם לכך, יש לצמצם את אי השוויון החברתי- כלכלי באמצעות שינוי התנהגותי של מקבלי הקיצבאות ועידוד יציאתם לעבודה תוך צמצום הקיצבאות.

ולבסוף, בדומה להשערת המחקר השישית, ככל שהשיוך פוליטי של הפרט יותר נוטה לשמאל, כך הוא נוטה פחות לתמוך בכלי המדיניות מבוסס הסמכות, "עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות". ממצא זה מחזק את ההנחה לפיה, השיוך הפוליטי של הנבדק מרמז על מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי סמכות להשלים.

לסיכום לאור האמור לעיל ניתן לומר שהממצאים מאוששים במידה רבה את השערות המחקר. בהמשך לכך יוצגו להלן בקצרה מגבלות המחקר והצעות למחקר עתידי.

מגבלות המחקר והצעות למחקר עתידי

במחקר זה יש לציין מספר נקודות ביקורת מתודולוגיות, הדורשות התייחסות בהבנת הממצאים ובמחקר עתידי.

ראשית, מחקר זה התמקד בכלי מדיניות המתייחסות לצמצום הפערים בחלוקת ההכנסות, מתוך ההנחה לפיה, יש לבחון את עקביות עמדות וכלי המדיניות בנוגע לצמצום פערים אלו. ייתכן ויש לשקול מחקר עתידי הבוחן כלי מדיניות חברתיות- כלכליות נוספות דוגמת אחריות המדינה להבטחת שירותי בריאות; אחריות המדינה להבטיח חינוך נאות ועוד.

שנית, לדעת רבים, המחאה החברתית שסחפה מאות אלפים מהציבור הישראלי בקיץ 2011, הציבה את השיח החברתי – כלכלי על סדר היום התקשורתי והציבורי והעלתה לרמת המודעות את הצורך במדינה רווחה. ניתן לשער כי במידה המחקר היה נעשה לאחר קורות המחאה (ולא בחורף 2011), הרי שהיה משקף את השינוי שחל בדעת הקהל כלפי מדינת הרווחה.

חמישית, המחקר בחן את השפעת מספר מאפיינים סוציו-דמוגרפיים (מגדר, גיל, חוג לימודים בתואר הראשון, השכלת הורים וכיוצ"ב) על עמדות חברתיות כלכליות. ייתכן ומחקר עתידי הבוחן מאפיינים סוציו-דמוגרפיים נוספים דוגמת ההכנסה לנפש, עבר צבאי והתנדבותי, ישפוך אור נוסף על קשרי הגומלין בין מאפיינים סוציו-דמוגרפיות ועמדות בנוגע לסוגיות ציבוריות.

שישית, מחקר זה מצביע על מספר ממצאים אשר אינם עולים בקנה אחד עם הספרות האמפירית שנסקרה (לפירוט ראה/י דיון שלעיל). דבר זה נובע במידה רבה מכך שהמחקר זה התמקד בשיטת מחקר כמותית ובחן עמדות וכלי מדיניות באמצעות שאלון סגור. ייתכן ומחקר עתידי המודד תפיסות אלו באמצעות שאלון פתוח ו/או ראיונות עומק חצי מובנים ישפוך אור נוסף על קשרי הגומלין בין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, עמדות חברתיות כלכליות וכלי מדיניות לצמצום פערים חברתיים - כלכליים.

סיכום ומסקנות

מחקר זה בחן את הקשר שבין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, עמדות חברתיות כלכליות ועמדות בנוגע למצב כלכלי-אישי ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות לצמצום אי שיוויון חברתי-כלכלי. ממצאי המחקר מצביעים על התובנות הבאות:

א. בעוד שנמצא מתאם דו כיווני בין תמיכה בעמדות חברתיות-כלכליות ועמדות בנוגע למצב כלכלי אישי, ובין התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ומבוססי התנהגות/סמכות הרי שבחלק מהמאפיינים הסוציו-דמוגרפיים נמצא כי קיים מתאם משמעותי בינם ובין תמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי ומבוססי התנהגות/סמכות והיא תפורט להלן:

ב. בעוד שקיים מתאם חיובי וחזק בין המשתנים: שיוך למדיניות ציבורית ומגדר ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי הון ממשלתי, הרי שקיים מתאם שלילי וחזק בין משתנה האינטראקציה, מגדר (זכר) *שיוך למדיניות ציבורית, ובין מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוסס הון ממשלתי, תמיכה בהגדלת הקיצבאות לעניים.

ג. בעוד שקיים מתאם שלילי וחזק בין המשתנה, שיוך למדיניות ציבורית ובין מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוסס הסמכות, עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות. הרי שקיים מתאם חיובי וחזק בין משתנה האינטראקציה, מגדר (זכר) *שיוך למדיניות ציבורית, ובין מידת התמיכה בכלי מדיניות מבוססי

הסמכות, עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות ומתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה.

ד. קיים מתאם חיובי בין הכנסת הפרט ובין מידת התמיכה בכלי המדיניות מבוססי ההון הממשלתי הבאים: הגדלת הקיצבאות לעניים ומס הכנסה שלילי ובכלי המדיניות מבוסס הסמכות עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקיצבאות.

רשימה ביבליוגרפית

אורן, ע' ואפשטיין, ל' נ' (2000), ישראל 2000 - לגיטימציה כלפי אי-שוויון, **דעות בעם**, 4, 1-8.

אלימלך, י' ואפשטיין, ל' נ' (1998), הגירה ושיכון בישראל: מבט נוסף על אי שוויון אתני, **מגמות**, ל"ט (3), 243-270.

אפשטיין, נ' ל', קפלן, ע' ולבנון, א' (2002). **הלגיטימציה של אי-שוויון: ריבוד חברתי ועמדות ביחס לצדק הקצאתי**. תל אביב: המרכז לפיתוח על-שם פנחס ספיר ליד אוניברסיטת תל-אביב.

אריאן א' ושמיר מ' (2004), **בחירות ומפלגות, שסעים חברתיים, דת ומדינה, רשויות ומוסדות השלטון**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

גיא, ע' (2009), **ערכים אישיים, בחירת מקצוע ועמדות כלפי מדיניות רווחה** ("חיבור לשם קבלת דוקטור לפילוסופיה"). האוניברסיטה העברית.

גיליגן, ק' (1995). **בקול שונה: התיאוריה הפסיכולוגית והתפתחות האשה**. תל אביב: ספרית פועלים.

ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2009). **שאלון דתיות ומשפחתיות**. ירושלים.

אוחזר מתוך

http://www.cbs.gov.il/www/skarim/social_surv/quex_2009.pdf

ישראל, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2010). **שנתון סטטי לישראל 2009**.

אוחזר מתוך: http://www.cbs.gov.il/shnaton61/st02_24x.pdf

כהן, נ', מזרחי, ש' ויובל, פ' (2010). מדינת הרווחה, מדיניות ציבורית ודעת הקהל: ישראל 2008. **ביטחון סוציאלי**, 82, 47-77.

כץ, ח', מוניקדם מ' וקטן, מ' (2009). הרשות נתונה: מחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות למול התרחבות תופעת העוני: ציפיות, תפיסות ומציאות. **מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל**. אוחר מתוך

<http://www.taubcenter.org.il/hebrew/publications.asp?ID=2009#a304>

להט ל' (2009). אשמת הפרט או החברה? תפיסותיהם של מעצבי מדיניות בישראל בנוגע לעוני. **ביטחון סוציאלי**, 80, 59-102.

להט, ל', מנחם, ג' וקטן, י' (2007). גורמים המשפיעים על עמדות ראשי רשויות בישראל ביחס לעוני. **סוציולוגיה ישראלית**, ט(1), 71-101.

לוי, ש', לוינסון, ח' וכ"ץ, א' (2002). **אמונות, שמירת מסורת וערכים של יהודים בישראל 2000**, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

לוי-אפשטיין נ' (2002). משפחה וריבוד: דפוסי שעתוק של אי שוויון בישראל. בתוך מ' מאוטנר (עורך), **צדק חלוקתי בישראל** (עמ' 121-148). תל אביב: רמות.

מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית (2007), **הקצאת משאבים לשרותים חברתיים**, 265-294

<http://www.taubcenter.org.il/hebrew/publications.asp?ID=2007>

(אוחר בתאריך 19.11.09).

פרידמן-אלקון, ד' (2002), **השפעת מידת דתיות על עמדות כלפי צדק חלוקתי ומדינת הרווחה**, עבודת מאסטר, אוניברסיטת תל אביב.

רם, א' (1999), בין הנשק והמשק : ישראל בעידן העולמקומי. סוציולוגיה ישראלית
, ב(1), 99-145.

Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, DJ. & Sanford, N. (1950).
The Authoritarian personality. New York, : Harper

Alesina, A. & La Ferrara E. (2005). "Preferences for Redistribution in the
Land of Opportunities," *Journal of Public Economics*, 89: 897-931

Alwin, D.F. (1992). Equity theory.. in E. F. Borgatta and M. L. Borgatta
(Eds.). *Encyclopedia of Sociology* (563-575), New York: McMillan.

Alves W. M., & . Rossi P.H. (1978). Who Should Get What? Fairness
Judgments of the Distribution of Earnings. *The American Journal of
Sociology*, 84, (3), 541-564.

Asch, S. E. (1952). *Social psychology*. New York : Prentice-Hall

Barton A. H. (1974-1975). Consensus and Conflict Among American
Leaders, *The Public Opinion Quarterly*, 38, (4), 507-530.

Benabou, R. & Ok, E.(2001a). Social mobility and the demand for
redistribution: the POUM hypothesis. *The Quarterly Journal of
Economics*, 116 (2), 447– 487.

Baxter J.L. (1973), Inflation in the context of relative deprivation of social justice. *Scottish Journal of Political Economy*, 20 (3), 263–282.

Bobo, L. (1983). Whites' opposition to busing: Symbolic racism or realistic group conflict , *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 (6), 1196-1210.

Boudon R. (1986): "The logic of relative frustration", in. Elster J, (ed), *Rational choice*, New York: New York . 171-196.

Bowles, S., Gintis, H., (2000). Reciprocity, self-interest and the welfare state. *The Nordic Journal of Political Economy*. 26 , 33-53.

Camerer, C. and E. Fehr (2006). ‘When does “Economic Man” dominate social behaviour?’, *Science* 311, 47-5

Cnaan, R. A. , Hasenfeld, Y., Cnaan, A & Rafferty, J. (1992), Cross-cultural comparison of attitudes toward welfare-state programs : path analysis with log-linear models. *Social indicators research*, 29(2), 123-152.

Davis, NJ. & Robinson R.V. (1999). Their Brothers' Keepers? Orthodox Religionists, Modernists, and Economic Justice in Europe . *American Journal of Sociology*, 104 (6), 1631-1665.

Della Fava, R. L. (1986), Toward an explication of the legitimation process. *Social Forces*, 65, 476-500.

Derks A. (2007), "Populist Challenges to the Welfare State in Belgium: On the Susceptibility of the Underprivileged for Anti-Welfare State Discourse and Politics", in Mau S. & Veghte B. (Eds), *Social justice, legitimacy and the welfare state*. Aldershot, England : Ashgate. 169-192.

d'Anjou, L. , A. Steijn, and D. Van Aarsen. 1995. "Social position, ideology and distributive justice." *Social Justice Research*, 8, 351-384.

Eagly, A. H. & Chaiken, S. (1998). "Attitudes structure and function" .In D.

T. Gilbert, S. T. Fiske & L. Gardner (Eds.), *The Handbook of Social Psychology* (269- 322), Vol. 1 (4 th ed.). Boston: McGraw- Hill.

Feagin, J. (1975), *Subordination the Poor : Welfare and American Beliefs*.
Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.

Giddens, A. (1977), *Studies in Social and Political Theory*. London : Hutchinson.

Gramsci. A. (1971), *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci* . ed. and translated by Quintin Hoare and Geoffrey Nowell-Smith, New York : International Publishers.

Howlett M.& Ramesh M (2003), *Studying Public Policy : Policy Cycles and Policy Subsystems*. Toronto: Oxford University.

Issp (1999). *Social Inequality III - Overview on questions, variables and replications*.

אוחזר מתוך

http://www.gesis.org/fileadmin/upload/dienstleistung/daten/umfragedaten/issp/excerpts/excerpt_gmr_1999.pdf

Jasso, G. (1980). A new theory of distributive justice. *American Sociological Review*, 45,3-32.

Kelman, H.C. (1974). "Social influence and linkages between the individual and the social system: Further thoughts on the processes of compliance, Identification, and Internalization", In . Tedeschi J.(Ed.). *Perspectives on Social Power*, 125–171. Chicago: Aldine

Kluegel R. Smith E. R (1986), *Beliefs about Inequality : Americans' views of what is and what ought to be*. New York: A. de Gruyter.

Kreidl, M. (2000), Perceptions of poverty and wealth in western and post-communist countries. *Social Justice Research*. 13 (2), 151-176

Fong, C.(2000) Social preferences, self-interest and the demand for redistribution. *Journal of Public Economics*. 82 (2), 225– 246.

Matthew (1996), The individual, society, or both? A comparison of black, latino, and white beliefs about the causes of poverty, *Social Forces*, 75 (1), 293-322.

McConahay, J.B. & Hough, J.C. J. (1976), Symbolic racism, *Journal of Social Issues*. 32, 23-45.

Merton, R. K. (1957). *Social theory and social structure*, Glencoe, Illinois : Free Press.

Miller, D. (1999). *Principles of social justice*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Miller D. T. & Ross , M. (1975). Self-serving biases in the attribution of causality:fact or fiction?. *Psychological Bulletin*. 82, 213–225.

Moreno Ternero, J. D (2007), On the design of equal-opportunity policies. *Investigaciones Económicas*, 351-374.

Lane, R. E. (1962), *Political ideology : Why the american common man believes what he does*. New York : Free Press of Glencoe.

Lepianka, D., Gelissen, J. & Van Oorschot W. (2010), Characteristics across 28 european countries popular explanations of poverty in europe : Effects of contextual and individual, *Acta Sociologica*. 54-75

Lerner & Miller, (1978). Just world research and the attribution process: Looking back and ahead. *Psychological Bulletin*. 85, 1030-1051

Tajfel, H. (1982), Social psychology of intergroup relations, *Annual Review of Psychology*, 33, 1-39.

Termeer C.J.A.M & Koppenjan J.F.M (1989), "Managing perceptions in networks instruments of government: Perceptions and contexts", in. W. J.M. Kickert, E.H. Klijn and J. F.M. Koppenja (eds) *Managing Complex Networks : Strategies for the Public Sector* , 79-97 London : Sage.

OECD (2011), *An Overview of Growing Income Inequalities in OECD Countries:Main Findings*.

In <http://www.oecd.org/dataoecd/40/12/49170449.pdf>

OECD (2011), *Growing Income Inequality in OECD Countries: What Drives it and How Can Policy Tackle it ?*. Forum, Paris, 2 May 2011

In www.oecd.org/dataoecd/32/20/47723414.pdf

Osberg L. & Smeeding T. .(2006) , "Fair" inequality? Attitudes toward pay differentials: The united states in comparative perspective, *American Sociological Review*, 71 (3), 450-473.

Oorschot W. V. & Halman, L. (2002), Blame or fate, individual or social?. *European Societies*, 2 (1), 1-28.

Runciman, W. G. (1966), **Relative Deprivation and Social Justice : a study of attitudes to social inequality in twentieth-century**. London: Routledge & Kegan Paul.

Roemer J. E. (1996), *Theories of Distributive Justice*, Cambridge, Mass : Harvard University Press.

Romer, T., 1975. Individual Welfare, Majority Voting and the Properties of a Linear income tax. *Journal of Public Economics* 7, 163– 188.

Roller E., (1995), "The welfare state: The equality dimension." In Borre O. & Scarbrough E. (Eds), *The Scope of Government*, 165-197. Oxford: Oxford University Press.

Rosemary, L. et al (1992). Life chances and support for equality and equity normative and counternormative distribution rules. *Social Forces*, 70, 745-763.

Ross, L., (1977). "The Intuitive psychologist and his shortcomings: Distortions in the attribution process", In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* .Vol. 10,. 173–220. New York: Academic Press.

Sachweh P., Ullrich C. G. & Christoph B. (2007), "The Moral economy of poverty: On the conditionality of public support for social assistance schemes", in Mau S. & Veghte B. (Eds), *Social justice, legitimacy and the welfare state* , 123-144. Aldershot, England : Ashgate.

Shalev M. (2007), "The Welfare state consensus in Iisrael: Placing class politics in context", in Mau S. & Veghte B. (Eds), *Social justice, legitimacy and the welfare state*, (193-216.) Aldershot, England : Ashgate.

Shills E.(1975), *Center and periphery : Essays in macro-sociology*, .Chicago: University of Chicago Press.

Sinn, H. W., 1995. A Theory of the Welfare State. *Scandinavian Journal of Economics*, 95 (4), 495–526.

Smith, K. B. & Stone, L. H. (1989), Rags, riches, and bootstraps: Beliefs about the causes of wealth and poverty, *The Sociological Quarterly*, 30 (1), 93-107.

Veghte B. Shaw G. M & Shapiro R. Y. (2007). "Social policy preferences, national defense and political polarization in the united states", in Mau S. & Veghte B. (Eds), *Social justice, legitimacy and the welfare state* ,145-166. Aldershot, England : Ashgate.

Wegener, B. (1991), Relative deprivation and social mobility: Structural constraints on distributive justice judgments. *European Sociological Review*, 7(1). 3-18

Weiss, I , Gal, J., & Cnaan, R.A (2004). Social Work education as professional socialization: A study of the impact of social work education upon students' professional preferences, *Journal of Social Service Research*, 31(1), 13-31

Weiss, I., Gal, J., Cnaan, R.A., & Maglajlic, R. (2002). Where does it begin? A comparative perspective on the professional preferences of first year Social Work students, *British Journal of Social Work*, 32, 589-608.

נספחים

נספח 1: שאלון המחקר

שאלון מלא

שלום,

סקר זה הוא חלק ממחקר שנועד לבחון עמדות בנוגע לשיוויון חברתי בחברה הישראלית

בתודה מראש,

כנרת

מנגן-אלמליח

1) דרג/י את מידת הסכמתך עם כלי המדיניות האפשריים הבאים להתמודדות עם פערים כלכליים (1-לא מסכים 5-מסכים):

מסכים מאוד	מסכים	מסכים במידה בינונית	לא מסכים	לא מסכים כלל	
5	4	3	2	1	א. מתן תמריץ כספי לאנשים פרטיים לסייע לאנשים עניים, כגון מתן הטבת מס בגין תרומות לעמותות
5	4	3	2	1	ב. העלאת שיעור המיסוי על ההכנסות הגבוהות
5	4	3	2	1	ג. עידוד יציאה לעבודה תוך צמצום הקצבאות
5	4	3	2	1	ד. הגדלת הקצבאות לעניים
5	4	3	2	1	ה. מתן תמריץ כספי לארגוני מגזר שלישי לסייע לאנשים עניים כגון מבחני תמיכות.
5	4	3	2	1	ו. מס הכנסה שלילי.
5	4	3	2	1	ז. מתן תמריץ כספי לחברות עסקיות לסייע לאנשים עניים כגון הטבות מס.
5	4	3	2	1	ח. מתן הכשרה/הסבה מקצועית למחוסרי עבודה.
5	4	3	2	1	ט. התאמה תרבותית של מקום

					העבודה לאוכלוסיות מיוחדות דוגמת נשים חרדיות.
--	--	--	--	--	---

**2) דרגי/י לגבי כל אחד מהגורמים עד כמה הוא משפיע או לא משפיע על
מעמדו של אדם בחברה בישראל (1-לא משפיע 5-משפיע)**

	משפיע מאוד	משפיע	משפיע במידה בינונית	לא משפיע	לא משפיע כלל
א. מגדר	5	4	3	2	1
ב. מוצא	5	4	3	2	1
ג. מקום מגורים בילדות	5	4	3	2	1
ד. קשרים אישיים	5	4	3	2	1
ה. השכלת האדם עצמו	5	4	3	2	1
ו. השכלת ההורים	5	4	3	2	1
ז. כישורים ומאמץ	5	4	3	2	1
ח. לאום (יהודי ערבי)	5	4	3	2	1
ט. יזמות	5	4	3	2	1
י. ניסיון חיים	5	4	3	2	1

**3) ברצוננו לדעת כמה להערכתך מרוויחים אנשים במקצועות הבאים.
התייחס/י להכנסה חודשית נטו המקובלת במקצוע :**

הכנסה חודשית נטו	
א. עובד מקצועי במפעל	
ב. רופא משפחה (כללי)	
ג. מנכ"ל של חברה גדולה	
ד. נהג אוטובוס	

ה. עורך דין	
ו. מורה בבית ספר יסודי	
ז. הבעלים של מפעל גדול	
ח. שופט בבית המשפט העליון	
ט. מהנדס תוכנה	
י. מזכירה במשרד תיווך	
יא. שר בממשלה	
יב. מוכרת בחנות בגדים	
יג. קופאית	
יד. אנשים העובדים במקצוע שלך (כלכלן, עו"ד)	

4) **כעת כמה לדעתך, ראוי שאותם נושאי משרה שצויינו בשאלה הקודמת ירוויחו, התייחס/י למשכורת חודשית נטו**

הכנסה חודשית נטו	
א. עובד מקצועי במפעל	
ב. רופא משפחה (כללי)	
ג. מנכ"ל של חברה גדולה	
ד. נהג אוטובוס	
ה. עורך דין	
ו. מורה בבית ספר יסודי	
ז. הבעלים של מפעל גדול	
ח. שופט בבית המשפט העליון	
ט. מהנדס תוכנה	
י. מזכירה במשרד תיווך	
יא. שר בממשלה	
יב. מוכרת בחנות בגדים	
יג. קופאית	
יד. אנשים העובדים במקצוע שלך (כלכלן, עו"ד)	

5) **בחברה שלנו יש קבוצות הנוטות להיות בצמרת וקבוצות הנוטות להיות בתחתית. לפניך דירוג העובר מהצמרת אל התחתית. היכן היית מציב/ה את עצמך בדירוג זה?**

	צמרת
	א.
	ב.
	ג.
	ד.
	ה.
	ו.
	ז.
	ח.
	ט.
	תחתית
	י.

6) ולפני 10 שנים, היכן היית מציב/ה את עצמך?

	צמרת
	א.
	ב.
	ג.
	ד.
	ה.
	ו.
	ז.
	ח.
	ט.
	תחתית
	י.

7) ובעוד 10 שנים היכן לדעתך תציב/י את עצמך?

	צמרת
	א.
	ב.
	ג.
	ד.
	ה.
	ו.
	ז.
	ח.
	ט.
	תחתית
	י.

8) חשוב על העבודה הנוכחית שלך (או הקודמת, אם אתה לא עובד כרגע).
אם אתה/ משווה את העבודה הזו עם העבודה שהייתה לאביך כשהיית בן 16,
האם היית אומר שהרמה או הסטאטוס של העבודה שלך הוא:

- א. הרבה יותר גבוה מזה של אביך
- ב. יותר גבוה
- ג. בערך באותה רמה/ סטאטוס
- ד. יותר נמוך
- ה. הרבה יותר נמוך מזה של אביך
- ו. אף פעם לא עבדתי
- ז. אני לא יודע במה אבא שלי עבד/ אבי מעולם לא עבד/ לא הכרתי את אבי/ אבי נפטר

9) כשמחליטים מה יהיה שכרם של אנשים, באיזו מידה לדעתך יש לקחת בחשבון את המאפיינים הבאים (1-לא משפיע 5-משפיע):

	משפיע מאוד	משפיע	משפיע במידה בינונית	לא משפיע	לא משפיע כלל
א. מידת האחריות שמחייב התפקיד	5	4	3	2	1
ב. העובד הוא הורה לילדים ומספר	5	4	3	2	1

הילדים					
ג. מספר העובדים שנמצאים בכפיפות	5	4	3	2	1
ד. העובד/ת בעל/ת מוגבלות חושית או פיזית.	5	4	3	2	1
ה. מספר השנים שהוקדשו ללימודים או הכשרה	5	4	3	2	1
ו. סך ההכנסות של משק הבית	5	4	3	2	1
ז. איכות ביצוע העבודה	5	4	3	2	1
ח. העובד/ת הוא/היא הורה יחיד	5	4	3	2	1

10) בהשוואה לעובדים שעובדים בעבודה דומה לשלך, האם היית אומר/ת

שאת/ה מרוויח/ה כפי המגיע לך?

אנו לא שואלים כמה אתה מרוויח, או כמה היית רוצה להרוויח, אלא מה אתה חושב ראוי שתרוויח, אם לוקחים בחשבון את המיומנות, הכישורים והמאמץ שאתה משקיע, אם אינך עובד כרגע, אנא התייחס לעבודתך הקודמת. (אם אינך עובד/ת, התייחס/י לעבודתך האחרונה)

- הרבה פחות מכפי שמגיע לי
- פחות מכפי שמגיע לי
- מה שמגיע לי
- יותר מכפי המגיע לי
- הרבה יותר מכפי המגיע לי
- מעולם לא עבדתי

11) ביחס לעבודה שהייתה לאביך שהיית בן 16, כיצד את/ה מעריך/ה את

הרמה או הסטאטוס של העבודה שלך בעוד 10 שנים

- הרבה יותר גבוה מזה של אביך
- יותר גבוה
- בערך באותה רמה/ סטאטוס
- יותר נמוך
- הרבה יותר נמוך מזה של אביך

ו. אני לא יודע במה אבא שלי עבד/ אבי מעולם לא עבד/ לא הכרתי את אבי/
אבי נפטר

פרטים סטטיסטיים

אנא מלא/י את הפרטים הבאים לצרכים סטטיסטיים

(12) **מגדר המרואייין/נת:**

א. זכר

ב. נקבה

(13) **גיל** _____

(14) **מצב משפחתי:**

א. נשוי

ב. רווק

ג. אלמן

ד. חד הורית

ה. גרוש

(15) **דת:**

א. יהודי

ב. מוסלמי

ג. נוצרי

ד. אחר

(16) **מהי מידת הדתיות שלך :**

א. חרדי/דתי מאוד

ב. דתי

ג. מסורתי

ד. חילוני השומר על חלק ממנהגי הדת

ה. חילוני

ו. לא יהודי

(17) **כשהיית בן/בת , 15 האם הבית בו גדלת היה:**

דתי, מסורתי, חילוני

(18) **ארץ מוצא:** _____

(19) **ארץ מוצא האם:** _____

(20) **ארץ מוצא האב:** _____

(21) **לאיזו מפלגה הצבעת בבחירות האחרונות (במידה ולא הצבעת לאף מפלגה,**

לאיזו מפלגה היית רוצה להצביע) _____

(22) **סוג תכנית המצטיינים בבית הספר ע"ש פדרמן למדיניות ציבורית:**

במידה ואינך תלמיד בית הספר למדיניות ציבורית אנא דלגי לשאלה 22
תכנית המצטיינים

תכנית עתידים ותכנית המצטיינים

23) חוג לימודי המאסטר באוניברסיטה העברית _____

24) סטאטוס לימודים:

א. ☐ בוגר

ב. ☐ סטודנט לשנה ראשונה

ג. ☐ סטודנט לשנה שנייה ומעלה

25) במידה וסיימת את תואר המאסטר, לפני כמה זמן סיימת את התואר _____

26) חוגי לימודים בתואר הראשון _____

27) יישוב מגורים בילדות _____

28) יישוב מגורים כיום _____

29) שנות השכלה של האב :

א. יסודית או פחות,

ב. תיכונית מקצועית חלקית (לא סיים תיכון מקצועי)

ג. תיכונית מקצועית מלאה אך ללא תעודת בגרות

ד. תיכונית עיונית חלקית (לא סיים תיכון עיוני)

ה. תיכונית עיונית מלאה אך ללא תעודת בגרות

ו. תיכונית עיונית מלאה עם תעודת בגרות

ז. על תיכונית (סמינר, בי"ס לאחיות, בי"ס להנדסאים וכו')

ח. אוניברסיטאית חלקית (ללא תואר

ט. אוניברסיטאית מלאה עם תואר אקדמי (B.A. או יותר)

30) שנות השכלה של האם:

א. יסודית או פחות

ב. תיכונית מקצועית חלקית (לא סיים תיכון מקצועי)

ג. תיכונית מקצועית מלאה אך ללא תעודת בגרות

ד. תיכונית עיונית חלקית (לא סיים תיכון עיוני)

ה. תיכונית עיונית מלאה אך ללא תעודת בגרות

ו. תיכונית עיונית מלאה עם תעודת בגרות

ז. על תיכונית (סמינר, בי"ס לאחיות, בי"ס להנדסאים וכו'),

ח. אוניברסיטאית חלקית (ללא תואר)

ט. אוניברסיטאית מלאה עם תואר אקדמי (B.A. או יותר)

31) במה את/ה עוסקת/ כיום (במידה ואינך עובדת/ היום, אנא ציין/ני את

עיסוקך האחרון) _____

32) מגזר

- א. ציבורי
- ב. פרטי
- ג. שלישי

33) גובה שכר ממוצע ברוטו נכון ל- 11/10, 8340 ש"ח, מהי רמת השכר הנוכחית שלך? (במידה ואינך עובד/ת אנא דלגי לשאלה הבאה)

- א. הרבה מתחת לשכר הממוצע
- ב. מתחת לשכר הממוצע
- ג. קרוב לשכר הממוצע
- ד. מעל השכר הממוצע
- ה. הרבה מעל השכר הממוצע

34) במידה ואינך עובד/ת, מהי הייתה רמת השכר בעבודתך האחרונה

- א. הרבה מתחת לשכר הממוצע
- ב. מתחת לשכר הממוצע
- ג. קרוב לשכר הממוצע
- ד. מעל השכר הממוצע
- ה. הרבה מעל השכר הממוצע

35) מהי רמת ההכנסה הנוכחית של משק הבית בו/בה את/ה מתגורר/ת?

- א. הרבה מתחת לשכר הממוצע
- ב. מתחת לשכר הממוצע
- ג. קרוב לשכר הממוצע
- ד. מעל השכר הממוצע
- ה. הרבה מעל השכר הממוצע

36) מה מספר הנפשות במשק הבית בו את/ה מתגורר/ת _____

37) במידה ויש לך ילדים, מה מספרם: _____

38) רמת השכר הנוכחית של האב (במידה והאב אינו עובד כרגע אנא דלגי לשאלה הבאה

- א. הרבה מתחת לשכר הממוצע
- ב. מתחת לשכר הממוצע
- ג. קרוב לשכר הממוצע
- ד. מעל השכר הממוצע
- ה. הרבה מעל השכר הממוצע

39) במידה והאב אינו עובד, מהי הייתה רמת השכר בעבודתו האחרונה

- א. הרבה מתחת לשכר הממוצע
- ב. מתחת לשכר הממוצע

ג. קרוב לשכר הממוצע

ד. מעל השכר הממוצע

ה. הרבה מעל השכר הממוצע

40) רמת השכר הנוכחית של האם (במידה והאם אינה עובדת כרגע אנא דלג/י

לשאלה הבאה

א. הרבה מתחת לשכר הממוצע

ב. מתחת לשכר הממוצע

ג. קרוב לשכר הממוצע

ד. מעל השכר הממוצע

ה. הרבה מעל השכר הממוצע

41) במידה והאם אינה עובדת, מהי הייתה רמת השכר בעבודתה האחרונה

א. הרבה מתחת לשכר הממוצע

ב. מתחת לשכר הממוצע

ג. קרוב לשכר הממוצע

ד. מעל השכר הממוצע

ה. הרבה מעל השכר הממוצע

